

Livet som Gaijin – En studie om hur utlandssvenska kvinnor ser på sitt liv i Japan

Av Elin Gustavsson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT -13

Handledare: Lars Harrysson

Tack till:

Tack till alla kvinnor som ställt upp och blivit intervjuade. Tack för att ni tog er tid och tack för att ni delade med er av era liv och erfarenheter.

Tack till handledaren Lars Harrysson för tips och råd under uppsatsprocessen.

Tack till nära och kära för korrekturläsning och idéer om hur uppsatsen kan förbättras.

Abstract

Author: Elin Gustavsson

Title: Life as a Gaijin- a study about how Swedish women view their lives as expatriates in Japan [translated title]

Supervisor: Lars Harrysson

Assessor: Tove Harnett

The aim of this study was to examine how Swedish women who are living in Japan as expatriates experience their life by studying their social networks and the relationships they formed. By interviewing six Swedish women, using semi-structured interviews, it was possible to identify three major themes that seemed to have a major role in how the women viewed themselves and how they described their times as expatriates in Japan. First, none of the women felt that they had become part of the Japanese society, but rather highlighted how they now viewed themselves as part of an international community with a world-wide network. Second, the women all emphasized the importance that the different networks had played in their lives. Finally, two ways of viewing their lives as expatriate spouses emerged. For some women, it was a welcomed break that made it possible to spend more time with their family, do whatever they felt like doing, and a possibility to get to know themselves. For others, it felt like a loss of their professional identity, their sense of belonging to a group, and the differences between Japanese and Swedish cultures sometimes made life in Japan challenging.

Key words: expatriate, expatriate spouses, SWEA, living abroad, Japan

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Problemformulering.....	1
1.2. Syfte och frågeställningar.....	3
1.3. Hur uppsatsämnet blev till.....	3
1.4. Kvinnorna jag mött.....	3
1.4.1. Föreningen SWEA Japan.....	3
1.5. Definitioner.....	4
1.6. Relevans för socialt arbete.....	4
1.7. Disposition.....	4
2. Orientering om kunskapsläget och tidigare studier.....	5
2.1. Tidigare forskning och litteraturgenomgång.....	5
2.1.1. Forskning om expatriaters och medföljande.....	6
2.1.2. Forskning om nätverkets betydelse.....	6
2.1.3. Studentuppsatser.....	7
3. Metod.....	7
3.1. Val av metod.....	7
3.1.1. Semi-strukturerade intervjuer och konstruktion av intervjuguide.....	8
3.2. Urval.....	8
3.3. Genomförande av intervjuerna.....	9
3.4. Bearbetning av empiri.....	10
3.5. Metodens förtjänster och brister.....	12
3.6. Min roll som intervjuare.....	13
3.7. Etiska aspekter.....	13
4. Teoretiska utgångspunkter.....	14
4.1. Hur relationen mellan “vi och dem” konfigureras.....	14
4.2. Social Network Theory (SNT).....	16
4.3. Social Capital Theory (SCT).....	17
4.4. Hur de teoretiska utgångspunkterna samverkar.....	18
5. Empiriskt material.....	19
5.1. Utanförskap- både positivt och negativt.....	20
5.1.1. Positivt utanförskap.....	20
5.1.2. Negativt utanförskap.....	21
5.1.3. Lärdomar av utanförskapet.....	22

5.1.4.	Anpassningar till samhället	22
5.1.5.	Språkets betydelse för utanförskapet	24
5.2.	Att vara medföljande - en mångsidig upplevelse	25
5.2.1.	Vem är jag?.....	26
5.2.2.	Jag är jag!.....	26
5.3.	Vikten av sociala nätverk.....	27
5.3.1.	Internationella nätverk.....	29
6.	Analys	29
6.1.	"Vi är vi" och "ni är dem"- men hur möts vi?	30
6.2.	Nätverkens betydelse för kvinnorna	31
6.3.	Socialt kapital - hur relationer skapas för framtida bruk	32
7.	Avslutande diskussion	33
7.1.	Slutsats	35
7.2.	Fortsatta studier	35
8.	Referenser	36
9.	Bilaga 1	39
10.	Bilaga 2	41

1. Inledning

Det har blivit vanligare att medborgarna i ett land förflyttar sig mellan olika länder, både som turister, och för att arbeta. Det finns större möjligheter att studera utomlands och allt fler flyttar från Sverige för att bosätta sig i andra länder.

Hur många svenskar som bor utomlands är oklart, men i boken *Utvandrare.nu* uppskattar Hedlund (2011) att ungefär 550 000 svenskar bor utomlands. Att svenskar bosätter sig utomlands beror på flera olika faktorer. Hedlund (2011) menar att i tider för ekonomiska kriser, till exempel under 1990-talet, var en stor faktor till utlandsflytt att människor sökte arbete i andra länder. Arbetstillfällena kvarstår som en viktig faktor till människors flyttmönster, men även det faktum att det blivit lättare att studera utomlands, att man söker efter miljö- och kulturombyte samt finner kärleken i andra länder ses som betydande orsaker till att många svenskar bosatt sig utomlands (Hedlund 2011). Enligt SOM-institutet¹ är ungefär var 20:e svensk bosatt utomlands och sedan 1970 har mer än en miljon svenskar bosatt sig utomlands. SOM-institutet uppskattar att en tredjedel av alla personer som flyttar utomlands förblir bosatta utomlands, medan två tredjedelar flyttar tillbaka inom fem år. Många som flyttar utomlands gör det på sådant sätt att det inte syns i befolkningsstatistiken, till exempel är det många som fortfarande står kvar som folkbokförda i Sverige. De olika flyttformerna försvårar sökandet efter säkerställd statistisk och siffrorna över hur många svenskar som bor utomlands kan därför variera beroende på källa (Hedlund 2011).

Giddens (2007: 61) menar att en konsekvens av globaliseringen är att ”individer, grupper och nationer blir allt mer ömsesidigt beroende av varandra”. Globalisering diskuteras ofta på en politisk, ekonomisk och medial nivå, men består även av sociala och kulturella faktorer (Giddens 2007). Storti (2007) skriver att en följd av globaliseringen är att företag skickar expatriater till olika länder för att arbeta under en viss period. Att vara expatriat i ett nytt land är både ett äventyr och utmanande samtidigt som expatriaten ger upp den trygghet och sociala stöd han eller hon har i hemlandet. Osland (1995) menar också att en flytt utomlands innebär också att man i flera fall ställs inför ett okänt språk och nya seder och sociala koder.

1.1. Problemformulering

Att flytta utomlands, oavsett anledning till flytten, innebär att varje individ genomgår en anpassningsprocess. Anpassningen måste göras till ett nytt klimat, ny mat, ett nytt bostadsområde, ett nytt jobb, nya bekanskap och ett nytt språk (Storti 2007). Många

---

¹ SOM-institutet (samhälle, opinion, medier) är en undersökningsorganisation vid Göteborgs Universitet.

expatriater åker i väg med familjen vilket innebär att det är fler än en person som skall genomgå anpassningsprocessen. Om det finns barn i bilden skall familjen hitta nya skolor till dem och de skall lära känna nya vänner. Storti (2007) anser vidare att den eventuelle medföljande partnern i många fall måste anpassa sig till mycket mer (än expatriaten själv). Den medföljande har i många fall svårt att hitta ett arbete i det nya landet, och för de som är vana vid att vara yrkesarbetande kan detta upplevas som förödande för deras personliga och professionella identitet och en osäkerhet och känsla av att inte göra något meningsfullt kan uppstå. Den medföljande måste också hitta nya rutiner i vardagen och finner sig ofta med mer egentid än de vanligtvis är vana vid. Vidare känner den medföljande partnern sig oftare ensam än den arbetande partnern då han eller hon ofta saknar sociala kontakter (speciellt om den medföljande varit yrkesarbetande tidigare). Om den medföljande vill interagera med någon så måste han eller hon själv se till att det händer (Storti 2007).

Ett sätt för medföljande partners att hitta ett nätverk i det nya landet är att bli aktiv i en organisation för utlandssvenskar, till exempel en intresseförening som SWEA Japan. Samtidigt som detta kan bidra till en känsla av tillhörighet, meningsfullhet och gemenskap med andra svenskar kan det också ses som att man skapar en frizon från det nya landet. Eftersom anpassningen till det nya landet kan vara jobbigt kan mötet med andra svenskor vara ett sätt att ”andas ut” och återhämta sig. Där får man en chans att kommunicera på ett språk man känner sig bekväm med och i viss mån även ta del av svensk kultur. Anpassningen till det nya landet kan därför ses som en kluven process. Dels tvingas man som utlandssvensk att möta det nya landets språk och kultur, samtidigt som engagemanget i en svensk organisation kan ses som att man aktivt distanserar sig från den. På så sätt kan en förening verka positivt till individens anpassning till det nya samhället, samtidigt som det kan ses som att det bygger en barriär som avskärmar från det samhälle individen vill bli en del av.

Som inledningen belyst är vår kunskap om utlandssvenskar relativt begränsad. Vi vet inte hur många som egentligen bor utomlands och vi vet inte varför de bor utomlands. Det vi vet är att när en individ flyttar till ett nytt land, ger denne upp den trygghet som finns i dennes etablerade sociala nätverk, och individen måste möta en kultur som, för många, kan vara ”främmande”. Expatriaten behöver lära sig ett nytt språk och behöver kanske förändra sitt beteende för att verka i det ”nya” landet. Med detta som grund, tog studien sin utgångspunkt i utlandssvenska kvinnors upplevelser av att vara medföljande i Japan.

1.2.Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur medföljande utlandssvenska kvinnor upplever sin tillvaro i Japan.

- Hur upplever kvinnorna de sociala nätverk de är del av? Vad betyder de sociala nätverken för kvinnorna?
- Hur upplever kvinnorna sin delaktighet i det japanska samhället?

1.3.Hur uppsatsämnet blev till

För att få en förståelse för hur mitt intresse för området väcktes är det för läsarens skull viktigt att veta lite om vem jag är. Jag har bott i Sverige i största delen av mitt liv men är även en av alla dem som genom globaliseringen fått möjlighet att få ta del av olika länder och kulturer. Jag har studerat i USA, jag har jobbat i Norge och jag har praktiserat i Kanada. Jag har dessutom ett stort intresse av Japan och när möjligheten att åka till Japan under vårterminen 2013 gavs, började tankarna på att skriva min kandidatuppsats att formas. Jag intresserade mig för utlandssvenskar och framförallt medföljande kvinnors upplevelser. Efter min litteratursökning upplevde jag att medföljande kvinnor var ett relativt outforskat ämne, speciellt utifrån ett nätverks- och relationsperspektiv. Därefter formade sig mitt undersökningsområde och ett syfte skapades.

1.4.Kvinnorna jag mött

I min studie har jag fått möjlighet att träffa och intervjua sex kvinnor som är bosatta i Japan. Alla kvinnorna har olika bakgrunder och erfarenheter. Deras liv i Japan skiljer sig åt men den gemensamma faktorn är att de alla är med i SWEA Japan. För att genomföra min undersökning sökte jag efter intervjupersoner som kunde bidra med sina diversifierade upplevelser och tankar om hur livet som utlandssvensk kvinna i Japan är. Eftersom jag intresserade mig för relationer mellan individer och nätverk, blev det en passande ingång att söka efter mina intervjupersoner i en svensk intresseorganisation för kvinnor. Kvinnornas olika berättelser har genererat ett stort empiriskt material men framförallt många tankar om hur det är att leva i en främmande kontext.

1.4.1. Föreningen SWEA Japan

SWEA Japan är en del av organisationen SWEA International (Swedish Women's Educational Association International, Inc). SWEA Japan är en frivilligorganisation för utlandssvenska kvinnor bosatta utomlands. SWEA finns i 33 länder världen över och har omkring 7 500 medlemmar. SWEA Japan har funnits i Tokyo sedan 1988 och har idag ca 90 medlemmar. Syftet är att verka som ett ”kontaktskapande, socialt och stöttande nätverk”

(SWEA:s officiella hemsida). I SWEA Japan finns det förutom utlandssvenska kvinnor även en så kallad ”tomodachigrupp” som består av japanska kvinnor som har koppling till Sverige, till exempel genom att de talar svenska.

1.5. Definitioner

För att underlätta för läsaren har jag valt att förklara och definiera ett par ord som jag härnäst kommer använda mig av. Ordet *utanförskap* bygger till stor del på min kodning av kvinnornas intervjuer. Ordets betydelse enligt Nationalencyklopedin (2013a) är ”att stå utanför viss gemenskap i hem, arbets-, kultur- el. samhällsliv, mellan medlemmar av ett land, folk etc.”. Begreppet *expatriat* är en form av ordet expatriera och har den officiella definitionen ”landsförvisa” (Nationalencyklopedin 2013b). I min studie används dock ordet *expatriat* för att förklara en person som bor i ett annat land för att arbeta. I internationell litteratur är ordet *expatriat* vanligt förekommande och de kvinnor jag intervjuat har alla benämnt sig som *expatriater*. *Expatriat* används även synonymt med ordet *utlandssvensk* i rapporten. Då alla *expatriater* i min studie även är medföljande, används även ordet *medföljande* frekvent.

1.6. Relevans för socialt arbete

Uppsatsämnet har relevans för det sociala arbetet ur flera perspektiv. Som flera intervjupersoner tar upp har de fått en ökad förståelse för invandrande grupper i Sverige. De intervjuade kvinnorna uppger att de fått en ökad förståelse för vad som kan vara en svårighet med att bosätta sig i ett annat land och komma in i en ny kultur. De svårigheter som kvinnorna uppger sig uppleva kan med stor sannolikhet identifieras inom flera andra områden där individen går utanför det som han/hon är van vid, oavsett om detta handlar om att flytta till ett annat land, byta jobb eller flytta från en stad till en annan. Att kvinnorna belyser det sociala nätverket som betydande medför även att socialarbetaren kan få en ökad förståelse av vikten av att ha ett socialt nätverk när man lever i ett *utanförskap* i samhället.

1.7. Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sex delar med olika underkategorier. Del ett innehåller inledning och syfte. Därefter följer del två som visar att det finns mycket internationell forskning, studier och artiklar, som förklarar *expatriaters* anpassning till sitt nya liv. Den visar även att intresset för den medföljande partners betydelse för *expatriatens* anpassning (utifrån hur väl han eller hon lyckas i arbetet) har ökat. Delen om tidigare forskning visar även att intresset för utlandssvenskar ökar och att det finns planer på att genomföra forskning på vem som flyttar utomlands och deras olika livsstilar för att öka kunskapen om svenskar i världen. I del tre

förklarar jag hur studien genomförts utifrån en kvalitativ metod som till stor del bygger på resonemang utifrån Bryman (2002). Jag förklarar hur intervjuerna gått till och vad de bakomliggande tankarna med mina frågor varit. Metodologiska för- och nackdelar diskuteras utifrån vad de haft för betydelse för den aktuella studien. Del fyra ger en sammanfattning av de teoretiska utgångspunkter jag använt mig av i min analys. Den första teoretiska utgångspunkten är Scotson och Elias teori om ”the established and the outsiders” för att sedan övergå till Social Network Theory och Social Capital Theory. En kort diskussion förs avslutningsvis för att sammanfatta och förklara hur dessa teorier används tillsammans med mitt empiriska material för att senare analyseras. I del fem får läsaren ta del av det empiriska underlag som genererats av de sex kvalitativa intervjuerna. Materialet är uppdelat i olika teman utifrån vad kvinnorna belyste som centralt under deras tid i Japan och redogörs dels genom generella sammanfattningar av kvinnornas berättelser men även direkta citat som syftar till att på ett tydligt sätt lyfta deras åsikter. Flera områden belyser också de olika uppfattningar kvinnorna hade om olika områden och jag har medvetet försökt visa att det finns olika uppfattningar och upplevelser om livet i Japan. Rapporten övergår sedan i en avslutande diskussion där slutsatsen för studien redogörs för att därefter avslutas med hur studien skulle kunna utvecklas för framtida studier.

2. Orientering om kunskapsläget och tidigare studier

2.1. Tidigare forskning och litteraturgenomgång

Vad vet vi om utlandssvenskar? Vilka är det som flyttar utomlands och varför? Vilka länder flyttar de till? Detta är frågor som är relativt outforskade, något som stärks av Föreningen svenskar i världen och en av anledningarna till att Hedlund (2011) skrev boken *Utvandrare.nu – från emigrant till global svensk*. Hedlund belyser gruppen utlandssvenskar som en ofta förbisedd, men inte desto mindre betydelsefull, grupp av människor. Genom att enkäter skickats ut till svenska ambassader i olika länder har en mer säkerställd siffra över hur många svenskar som bor utomlands kunnat ställas. Boken innehåller även intervjuer med både utlandssvenskar samt så kallade hemvändare².

SOM-institutet vid Göteborgs Universitet planerar att genomföra en enkätstudie under 2013-2014 för att forska på ämnet svenskar bosatta utomlands (SOM-rapport 2012). Den planerade studien kommer dels att beröra hur utlandssvenskars värderingar, hälsa, livsstilar och dylikt skiljer sig från svenskar boendes i Sverige. Studien kommer också innefatta utlandssvenskars

---

² En person som varit expatriat men nu återvänt till Sverige.

syn på arbete, karriär och graden av identifikation med Sverige. SOM-institutet, i likhet med Hedlund ovan, förklarar sin planerade forskning med att utlandssvenskar ofta förbises men att de kan se att intresset av att veta mer från till exempel olika företag stiger. Ytterligare en anledning som SOM-institutet ger är att gruppen utlandssvenskar är så pass stor att vid ett riksdagsval skulle deras röster kunna bli avgörande (SOM-rapport 2012).

2.1.1. Forskning om expatriaters och medföljande

Det internationella intresset för forskning angående expatriater är utbrett. Berry (1997) menar att intresset för vad som händer med människor när de flyttar till en kultur annan än den de utvecklats i (uppväxstkulturen) har utvecklats inom fältet för den tvärkulturella psykologin (cross-cultural psychology). En central utgångspunkt inom denna är att kulturella faktorer har påverkan på mänskligt beteende och studier visar att människor ofta agerar på sätt som stämmer överens med de kulturella förväntningar som åligger dem. Forskare inom området intresserar sig ofta för vad som händer med en person som har utvecklats i en kulturell kontext men försöker leva i en annan. Fortsätter de att leva på samma sätt som i den tidigare miljön eller ändras deras beteende för att bli mer liknande den nya miljön? (Berry 1997).

En stor del av studierna som finns idag fokuserar på expatriatens anpassningsprocess (adjustment) i det nya landet (Selmer 2007; Van Vianen et al. 2004). I likhet med vad Herleman, Britt och Hashima (2008) påpekar så finns det även ett ökat intresse kring vilken betydelse utlandsarbetarens partner har för dennes anpassning och även den medföljandes anpassningsprocess. Bikos et al. (2007) har gjort en longitudinell studie med 32 amerikanska expatfruar i Turkiet där de undersöker hur den medföljande anpassar sig till livet i Turkiet. Lauring och Selmer (2010) har i sin etnografiska studie på danska medföljande kvinnor i Saudiarabien undersökt hur kvinnorna stöttade sina makar i deras karriärer och på olika sätt var aktiva i dessa. Genom att bland annat skapa nätverk och bjuda in till olika evenemang försökte kvinnorna hjälpa sina makar vidare i deras karriärer.

2.1.2. Forskning om nätverkets betydelse

En som har studerat expatriater ur ett socialt nätverksperspektiv är Wang (2002). Utgångspunkten i Wangs studie är att när expatriater flyttar till ett nytt land försvinner deras tidigare nätverk och deras psykologiska välmående hotas av att de befinner sig i en ny miljö (Wang 2002). Uppbyggandet av ett socialt nätverk blir viktigt för expatriatens förmåga att kunna utföra sitt jobb. Wang (2002) anser att sin studie är ytterligare ett led i studierna kring expatriaters anpassningsförmåga men bidrar till litteraturen genom att förtydliga sambandet mellan expatriaters förmåga att skapa ett nytt nätverk samt deras psykologiska välmående och

förmåga att utföra sitt jobb. Fahr et al. (2010) menar att studier i dagsläget inte belyst hur expatriater bygger sina sociala band utan snarare fokuserat på konsekvenserna av socialt stöd och anpassning. De presenterar således en fem-steps-process som tydliggör hur expatriater formar de band som verkar stödjande i anpassningen till den främmande kontexten.

Även Kuo och Tsai (1986) har diskuterat nätverksteorins betydelse för människor. De visade med sin studie att immigranternas mentala hälsa påverkas av individens ihärdighet och av uppbyggandet av ett socialt nätverk. De studerade immigranter från asiatiska länder som flyttat till USA. Studien visade att immigranter ofta har liten kontroll över sina liv och har svårt att påverka och forma samhällets kulturella normer (Kuo & Tsai 1986). De visade att immigranterna upplevde en stress när de etablerade sig i samhället eftersom de genomgick en livsförändring och en kulturell anpassning. Deras studie gav flera slutsatser men det mest relevanta för expatriater är att om man lyckas att etablera ett socialt nätverk kan det reducera stress och anpassningen till det nya hemlandet kan upplevas lättare (Kuo & Tsai 1986).

2.1.3. Studentuppsatser

När jag inledningsvis sökte i olika databaser för att se hur intresset för expatriater och utlandssvenskar såg ut från svenska universitet och högskolor blev resultatet ganska begränsat. Intresset finns från svenska studenter, men det handlar framförallt om utlandssvenskars upplevelse av sin identitet i olika former. Wallden (2001) har undersökt svenska kvinnor i New York och hur de upplever sin kulturella identitet medan Sundbom (2011) har gjort en diskursanalys där hon undersöker om utlandssvenskars upplevelse av sin ”svenskhet” är föränderlig. Agebäcks (2006) magisteruppsats handlar om hur utlandssvenskar lär sig om sin svenska identitet genom interkulturella möten medan Lindgren (2004) studerat utlandssvenskar och hemvändares upplevelser av att dels bo i ett annat land och dels hur det är att återvända till Sverige.

3. Metod

3.1. Val av metod

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ metod för att genomföra min studie. Då jag var intresserad av mina intervjudeltagares upplevelser av att bo i Japan valdes en kvalitativ metod då den är förenlig med mitt syfte. Jag ville med min studie belysa kvinnornas historier och låta det som var framträdande i deras berättelser stå i fokus. Att den kvalitativa metoden har utgångspunkt för deltagarens upplevelse är något Bryman (2002) belyser. Att jag valde kvalitativ metod framför kvantitativ metod grundar sig i, som ovan nämnts, att jag

intresserade mig för kvinnornas egna upplevelser och uppfattningar. Hade jag istället använt mig av enkätundersökningar och skickat till alla medlemmar i SWEA eller någon annan förening hade mitt material kanske fått en högre grad av reliabilitet, men det personliga i kvinnornas berättelser, det som gör dem unika, hade gått förlorat. Mitt val av metod styrktes även av rent praktiska skäl. Jag skulle genomföra min studie ensam och utomlands vilket gjorde att jag upplevde det lättare att använda mig av en kvalitativ metod.

3.1.1. Semi-strukturerade intervjuer och konstruktion av intervjuguide

Bryman (2002) beskriver flera olika sätt en studie kan genomföras på. Jag valde att genomföra semi-strukturerade intervjuer. Semi-strukturerade intervjuer innebär att jag som intervjuare använder mig av en intervjuguide som består av en rad frågor eller teman som jag vill beröra under intervjun. Min intervjuguide (se bilaga 1) bestod av tre delar, en bakgrundsdel som innebar att jag ställde frågor där intervjupersonen berättade om sin ålder, anledningen till att hon bor utomlands, sin sysselsättning och dylikt. Bakgrundsdelens främsta syften, det första var att jag som intervjuare skulle få en bild av vem jag intervjuade. Jag ville lära känna kvinnorna jag mötte och gjorde detta genom att de fick berätta om sig själva. Det andra syftet med bakgrundsdelens var att kvinnorna skulle vänja sig vid intervjusituationen som sådan, det gav dem en chans att vänja sig vid diktafonen, en situation som för många kanske var ny, och dessutom en främmande person som frågade dem om deras liv. Den andra delen av min intervjuguide bestod av situationer där jag bad kvinnorna tänka tillbaka på sin tid i Japan. Jag bad dem fundera över om de kunde finna specifika situationer eller händelser där de reflekterat över skillnader i sociala koder och värderingar eller som varit svåra att förstå. Jag bad dem fundera över situationer som gjort att de upplevt sig som utanför det japanska samhället, som en del av det japanska samhället eller som gjort att de känt sig som hemma. Utifrån de beskrivna situationerna reflekterade intervjudeltagarna sedan kring hur de reagerat vid situationen och om de lärt sig något utifrån situationerna. Den sista delen av min intervjuguide handlade om deras medlemskap i olika sociala nätverk, med SWEA som utgångspunkt.

3.2. Urval

Jag har intervjuat sex kvinnor som alla är medlemmar i föreningen SWEA Japan. Jag mailade SWEA och fick kontakt med en kvinna som satte in min förfrågan och mina kontaktuppgifter i deras medlemsutskick. Hon skulle kunna beskrivas som en dörröppnare (Lalander 2011) för mig då hon genom sitt sociala nätverk hjälpte mig att få tillträde till organisationens medlemmar. Kvinnorna gavs på så sätt själva ett val att bli intervjuade då förfrågan om

intervju gjordes på deras initiativ. Medlemsutskicket gjorde att totalt sex kvinnor hörde av sig och visade sitt intresse. Enligt Bryman (2002) kan denna typ av urval kallas för bekvämlighetsurval, att intervjupersonerna blir lättillgängliga för mig (de hörde av sig till mig). För min studie fungerade denna typ av urval bra, då jag på ett enkelt sätt kom i kontakt med kvinnor som var intressanta och relevanta för min studie. Det går även att resonera om bekvämlighetsurvalets påverkan på min studies resultat. Eftersom alla kvinnorna valt att gå med i SWEA Japan går det att reflektera över deras val att gå med. De har själva gjort ett aktivt val, kanske beroende på att de haft ett behov av det eller för att de sett en nytta med att gå med. Att urvalet begränsats till kvinnor i en och samma förening kan även ha en negativ effekt när man ser till de etiska övervägandena (se punkt 3.7). Efter att jag fått ihop totalt sex intervjuer bestämdes plats och tid för intervjun utifrån intervjupersonernas önskemål.

Kvinnorna som ingår i studien är som tidigare nämnt utlandssvenska kvinnor bosatta i Japan som är medlemmar i föreningen SWEA. Kvinnorna har bott olika länge i Japan, några har bott i Japan i flera år medan två av kvinnorna har bott i Japan i mindre än ett år. Kvinnornas åldrar finns inom spannet 25-65 år.

3.3.Genomförande av intervjuerna

Inför varje intervju skickade jag ett mail till varje intervjuperson och bad dem tänka och reflektera över sin tid i Japan. Anledningen till att jag gjorde detta var för att en del av min intervjuguide bestod av att intervjupersonerna skulle tänka ut specifika situationer jag sedan ställde frågor om. Jag kände en viss oro över att kvinnorna skulle ha svårt att komma på situationer och att svaret då inte skulle bli lika uttömmande som det nu blev och för att vi på så sätt skulle använda den avsatta tiden för intervjun till den faktiska intervjun. Jag upplevde att alla intervjupersoner tagit sig tid att fundera och reflektera över sin boendetid utomlands och detta gynnade oss på så sätt att intervjupersonerna delvis var förberedda på vad som skulle ske under intervjun. En nackdel med att skicka ut ett mail i förväg är att det skulle kunna innebära att det ”spontana” med intervjudeltagarnas svar försvinner.

Platsen för intervjun har betydelse för intervjuns resultat menar Bryman (2002). För en av intervjupersonerna genomfördes intervjun i hennes hem, medan för övriga fem genomfördes intervjuerna på olika caféer. Skillnaden mellan intervjuerna som utfördes på olika platser var stor, inte minst när det gällde transkriberingen i efterhand. Den intervju som genomfördes i deltagarens hem var tydlig och ”enkel” att transkribera, utan direkta avbrott medan intervjuerna på de olika caféerna varierade i kvalitet. I en av intervjuerna kom en bekant till

deltagaren förbi och intervjun pausades i några minuter. Två av intervjuerna ägde rum på uteserveringar, men i två helt olika områden. Den ena var i ett tyst område utan bilar, vilket gjorde att inspelningskvaliteten var god, trots vindar och hundskall. Den andra utomhusintervjun ägde rum i en statsdel med mycket trafik och många människor. Inspelningskvaliteten försämrades på grund av detta och ibland var det svårt att uppfatta vad intervjupersonen sa under transkriberingen. Jag hade i förväg sagt att intervjuerna skulle ta runt ungefär 45-60 minuter i anspråk (då detta var tiden för provintervjun). Vid de riktiga intervjuerna skilde sig tiden åt rejält dock. En intervju varade i 2.36 timmar medan den kortaste varade i 1.03 timmar.

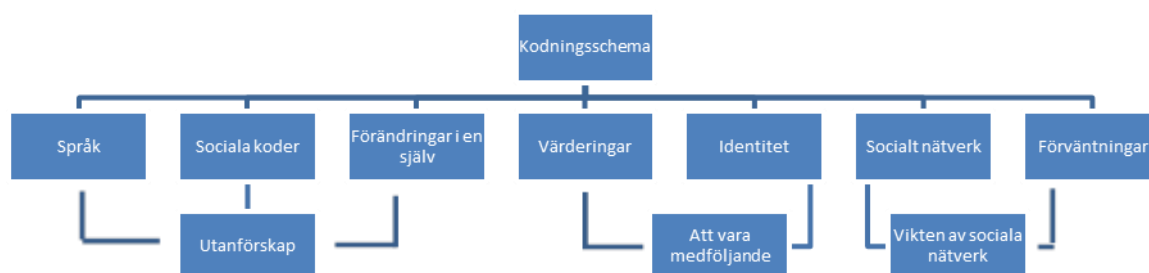
Jag frågade varje intervjuperson om jag fick tillåtelse att använda diktafon och spela in intervjuerna. Jag förklarade att diktafonen var för min egen skull, att den skulle användas för att jag i ett senare skede skulle kunna transkribera intervjun på ett korrekt sätt. Alla deltagare gav sitt godkännande till detta. Utöver diktafon använde jag mig av att göra små anteckningar under intervjun för att kunna komma ihåg vad deltagarna sagt som jag ville ta upp senare under intervjun samt för att ha en ”backup” om något hände med mina inspelningar. Att ta anteckningar löpande under intervjuerna visade sig ha betydelse efter den intervjun som genomfördes på en uteservering i ett högljutt område. På flera ställen av inspelningen var det svårt att höra vad intervjupersonen sa och då kunde jag istället gå tillbaka till anteckningarna för att kunna transkribera (Eriksson- Zetterquist och Ahrne 2011).

I samband med varje intervju informerades deltagarna om att de i efterhand kunde kontakta mig om de ville ändra eller lägga till något som de sagt under intervjun. De informerades även om att de kunde välja att inte längre delta i studien om de så ville. Varje intervjuperson gavs ett informationsblad (se bilaga 2) som behandlade de etiska aspekterna samt kontaktuppgifter till mig och min handledare.

3.4.Bearbetning av empiri

För att bearbeta mitt material transkriberade jag varje intervju efter att ha lyssnat igenom de inspelade intervjuerna. Jag valde att transkribera mina intervjuer i sin helhet. Efter att jag transkriberat mitt material var det läge att koda det. Enligt Jönson (2010:56) görs en kodning som ”syftar till att ordna materialet och synliggöra mönster och samband”. Jönson (2010) skriver vidare att man använder sig av kategorier eller begrepp för att göra tolkningar av det material som kommit in. Jönson (2010) skriver att de koder man väljer att använda sig av kan bero på olika saker. Dels kan koderna ”bygga på intressanta förhållanden som blivit synliga

vid datainsamlingen eller vid upprepade genomgångar av materialet” (Jönson 2010:56) men det kan också ”bygga på de frågor och de teoretiska begrepp som guidar studien” (Jönson, 2010: 56). Eftersom mina teoretiska utgångspunkter inte var klara vid tiden för min kodning valde jag att bygga mina koder på vad som framkom som centralt under intervjuerna, alltså det som visat sig vara intressant under empiriinsamlingen samt när jag läst och lyssnat igenom intervjuerna upprepade gånger. Jönson (2010) beskriver hur själva kodningen av ett material kan göras på olika sätt, bland annat genom färgmarkeringar och marginalanteckningar, något som jag valde att använda mig av. Efter att jag hade läst igenom mina transkriberingar, valde jag ut sju koder som, enligt mig, framstod som centrala för intervjuerna, dessa var *språk, sociala koder, socialt nätverk, identitet, förväntningar, värderingar* och *förändringar i en själv*. Dessa sju koder blev grunden för min kodning. Efter att ha kodat mitt material i dessa sju koder, upplevde jag att det gick att dela in dessa sju koder i tre större, övergripande teman. Dessa tre teman var utanförskap, att vara medföljande samt vikten av sociala nätverk. De sju grundkoderna valde jag därför att dela in i dessa tre teman (se nedan, figur 1). Det är även under dessa tre huvudrubriker (se kapitel 5) som jag har valt att redovisa min empiri.

Figur 1 visar de koder som använts samt vilka koder som kategoriserats i vilka huvudrubriker.

För att förenkla min kodning valde jag även att utforma en korstabell (se figur 2, nedan). Efter att jag hade kodat mitt material i mina sju koder, klippte jag ut de olika kodade delarna och placerade dem i respektive ruta. Genom att göra detta blev det även tydligt för mig vilka svar kvinnorna gett mig och jag kunde jämföra deras utsagor med varandra.

	Språk	Sociala koder	Förändringar i en själv	Värderingar	Identitet	Socialt nätverk	Förväntningar
Kvinna X							
Kvinna X							
Kvinna X							
Kvinna X							
Kvinna X							
Kvinna X							
Kvinna X							

Figur 2 visar den korstabell som utformades för att sortera empirin

När jag senare valde vilka delar av min empiri som skulle användas som direktcitat valde jag dock, att för läsförståelsen skull, ta bort upprepade ord som till exempel ”liksom”. Jag valde att utforma min redovisning av mitt empiriska material både genom löpande text där jag beskriver kvinnornas upplevelser samt genom direktcitat. Direktcitaten är redigerade så att grammatiken är korrekt, detta för att öka läsförståelsen. Vissa citat som innehöll mycket talspråk och upprepade ord är också till viss del anpassade. En del citat har även kortats ned, detta visas med [...].

3.5. Metodens förtjänster och brister

I det inledande skedet av studien fokuserade jag till stor del på kvinnornas identitet och hur de uppfattade sin identitet i Japan. Jag utformade min intervjuguide utifrån mina ursprungliga frågeställningar men kände efter några intervjuer att kvinnorna belyste andra teman som viktiga. Jag funderade över om det var min intervjuguide som varit utformad fel men valde istället att ändra mina frågeställningar och mitt syfte. Slutsatsen blev att jag ursprungligen haft ett intresseområde kring relationer och nätverk, att jag sedan läst en del studier och artiklar som gjorde att jag formulerade mitt syfte utifrån det andra området, men att jag ändå formulerade min intervjuguide utifrån relationer och nätverk. En fördel med kvalitativa metoder är just att det går att ändra inriktning av studien under arbetsprocessen. Intervjuer ger deltagaren möjlighet att belysa sina uppfattningar och upplevelser och jag som intervjuare kan tillåta att intervjun rör sig i olika riktningar beroende på vad som kommer fram under intervjuerna. Enligt Eriksson- Zetterquist och Ahrne (2011: 40) är en fördel med att genomföra kvalitativa intervjuer att det också ger en ”bredare bild med fler nyanser och dimensioner”. Genom användningen av semi-strukturerade intervjuer kunde jag också ändra ordningen på mina frågor för att ta upp teman när deltagarna själva kom in på dem. Jag upplevde att detta underlättade intervjun och gav det ett naturligt flyt.

En svårighet med kvalitativ metod är huruvida den utförda studien har validitet eller reliabilitet. Bryman (2002) skriver att validitet innebär om studien mäter det den säger sig mäta. Har jag undersökt det jag sagt att jag skall undersöka i mitt syfte? För att kunna diskutera om en studie har en hög validitet går det istället att poängtera att jag som utför studien skall vara öppen med de metoder jag använt för att genomföra studien. Jag har, både i min kontakt med mina intervjupersoner och i mitt utformande av rapporten försökt att utförligt beskriva vad jag har gjort. Det är viktigt för att läsaren skall hänga med i alla stegen av min studie (Bryman 2002). Reliabilitet handlar om huruvida en studie är reproducerbar,

alltså om den kan göras om igen (Bryman 2002). Just eftersom en kvalitativ studie är svår att replikera, något som ofta tas upp som kritik mot den kvalitativa metoden (Bryman 2002). Ett sätt att öka reliabiliteten är att den som genomför studien spelar in sina intervjuer och är noggrann med transkriberingen och eventuella anteckningar. Det är viktigt att komma ihåg att en kvalitativ studie, med ett litet urval inte kan ses som representativ för en population utan att styrkan istället ligger i generaliseringen till en teori (Bryman 2002). Syftet med min undersökning är inte att fastställa ett resultat utan istället belysa hur en viss grupp av människor upplever sin situation. På så sätt kan ändå begreppen validitet och reliabilitet användas i samband med en kvalitativ studie.

3.6. Min roll som intervjuare

Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2011) tar upp att status och ålder hos den som intervjuar har betydelse för både intervjun och det slutgiltiga resultatet. Jag upplevde att det var lätt att komma i kontakt med mina intervjupersoner, något som kan ha påverkats av att jag själv är kvinna och befann mig i Japan. Mina intervjupersoner kan ha känt tillhörighet med mig och därför varit intresserade av mitt ämne. Att jag dessutom intresserade mig för deras upplevelser av att vara utlandssvensk kvinna tror jag också bidrog till att flera visade sitt intresse. Flera av mina intervjupersoner var intresserade av mig som individ och mina egna erfarenheter och upplevelser av Japan. Jag försökte hålla mig neutral och inte berätta för mycket om mig själv utan snarare ta det efter intervjuens slut. Det fanns dock vissa områden som var svåra att undvika att ställa sig helt objektiv till. Eftersom jag befann mig i Japan innebar det också att vissa saker och fenomen i samhället var omöjliga för mig att inte veta om. Detta märktes då intervjudeltagarna i sina intervjuer sa ”som du vet” eller ”som du säkert märkt” när de beskrev en situation. Å andra sidan kan detta ses som en underlättande faktor i intervjuerna. Jag och deltagarna talade till viss del samma språk och intervjuerna flöt på bra eftersom vi förstod varandra.

3.7. Etiska aspekter

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer innehåller informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002). För att möta de forskningsetiska principerna författade jag ett kort informationsbrev som jag gav till varje intervjuperson i samband med intervjun. Jag informerade dem om att deras deltagande var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sitt deltagande, både under men också efter intervjun. Jag berättade även för alla intervjupersoner om vad mitt syfte med studien var men var också tydlig med att det kunde ändras med tiden, beroende på vad som visade sig

intressant efter och under intervjuerna. Att syftet med en studie kan ändras och vara otydliga är även något Bryman (2002) diskuterat. Genom mitt informationsbrev informerade jag även intervjupersonerna om att studien var en del av min utbildning vid Lunds Universitet. Jag informerade även varje deltagare om att jag kommer att aidentifiera dem och heller inte använda beskrivningar som gör att de kan identifieras, till exempel vilka företag deras makar är verksamma vid. Alla deltagarna har också fått tillgång till den transkribering som gjorts av intervjuerna där jag erbjudit dem en möjlighet att göra förtydliganden kring sina utsagor. På så sätt kunde de kommentera om det var något de ville förtydliga eller om de upplevde att jag transkriberat fel. Jag markerade även stycken som jag använt som direktcitats samt andra områden som jag kände att jag ville säkerställa att jag förstått deltagarna rätt. Bryman (2002) beskriver denna process som respondentvalidering där syftet är att deltagarnas utsagor skall överensstämma med hur jag uppfattat dem. Jag har även erbjudit alla deltagare en kopia av uppsatsen när den är färdigställd.

Att kvinnorna alla tillhör föreningen SWEA, som är en relativt liten förening, gör att det uppstår svårigheter med att aidentifiera dem. Då alla känner till varandra och umgås till och från har jag valt att inte beskriva varje enskild person eller sätta ut ett namn eller siffra på dem utan istället beskriva deras samlade upplevelser som grupp. Genom att använda mig av enskilda citat hoppas jag ändå kunna ge en viss bild av att det föreligger personliga skillnader mellan kvinnorna. Meningen med studien är inte att beskriva enskilda kvinnor utan snarare använda deras upplevelser för att beskriva hur det kan vara att komma som ny till ett land. Jag har även valt att inte skriva ut vilka länder kvinnorna varit i tidigare eller är på väg till, för att försöka behålla deras anonymitet.

4. Teoretiska utgångspunkter

4.1. Hur relationen mellan "vi och dem" konfigureras

Under 1960-talet genomförde sociologerna Elias och Scotson en studie om hur relationer mellan ett "vi och dem" uppstår. Elias och Scotsons utförde sin studie i ett förortsområde (Winston Parva) till en brittisk industristad där de delade upp området i tre olika zoner; zon 1, zon 2 och zon 3 (Ohlsson 2003).

Ohlsson (2003) förklarar att det första området som byggdes i Winston Parva var zon 2. Senare byggdes zon 1 dit personer med inkomst och möjlighet flyttade då det bestod av fristående hus. På så sätt blev zon 1 ett område dit de med bättre ekonomiska förutsättningar

flyttade. Slutligen byggdes zon 3, som på grund av att det sades ligga i ett sumpområde länge stod tomt. Det var inte förrän det anlades ett militärkomplex i Winston Parva som det började flytta in personer i zon 3. Ett ”vi och dem” uppstod snabbt mellan de som bott länge i zon 1 och 2 och nykomlingarna i zon 3 (Ohlsson 2003). Elias och Scotson intresserade sig för att undersöka vad det var som skapade ”vi och dem”- förhållandet mellan zonerna. Inledningsvis undersökte de om det fanns demografiska och sociala faktorer som kunde ses som anledningen men när inte detta gav dem ett svar gick de vidare till hur kontakten mellan invånarna såg ut. Förklaringen till segregationen mellan zon 1, 2 och 3 sökte de efter i hur relationerna mellan invånarna gestaltades. Hur människorna i Winston Parva etablerade sina relationer till varandra genom livet var det centrala, från barnens lek i skolorna till relationerna mellan kollegor. Enligt Elias och Scotson är det de mest basala formerna av socialt samspel som utvecklar en gemensam förståelse och som utformar basen för samhällets existens (Ohlsson 2003).

Ohlsson (2003) beskriver även hur Elias och Scotson identifierade tre faktorer som ökade segregationen eller åtskillnaden mellan grupperna och som vidmakthöll den sociala strukturen. Den första var att samhällets ”elit” reproducerades i vad de kallade ”the old mother family”. Det andra var att klubbar och familjenätverk spelade stor roll och den tredje faktorn var skvallor som skapade fördomar. Dessa faktorer upprätthöll ett ”vi” och ”dem”. Skvallret gav både en känsla av karisma och en känsla av skam. Ohlsson (2003) beskriver att Elias och Scotsons slutsats blev att bilden av att ”the established”, den samhällsstyrande gruppen, baserades på en idealbild. Bilden av den andra gruppen, nykomlingarna eller ”the outsiders”, baserades ofta på att de hade ”sämre” karaktär.

Liston (2005) menar att teorin om en etablerad grupp och en outsidergrupp kan appliceras på alla nivåer i samhället där exkludering och inkludering finns. Bland annat kan förhållandet mellan ”the established and the outsiders” användas för att förklara hur maktförhållanden i ett samhälle upprätthålls. Liston (2005) skriver att strukturer mellan kvinnor och män, mellan olika samhällsklasser eller mellan etniska grupper kan förklaras med hjälp av Elias och Scotsons teori.

Bauman (1990) förklarar hur relationen mellan ”vi och dem” kan förstås utifrån skapandet av två grupper, ett ”vi” och ett ”dem”. ”Vi” står för en säkerhet, en trygghet och är den gruppen ”jag” tillhör. I ”vi” kan jag känna mig trygg eftersom jag förstår vad som händer här och när jag återvänder uppstår en känsla av lättnad. ”De” menar Bauman (1990:53) är ”en

grupp som jag inte kan eller inte vill tillhöra". Vad som pågår i den gruppen är oklart, jag förstår inte helt deras beteende och på så sätt skrämmer "dem" mig. Relationen "vi" och "dem" beskriver Bauman (1990) som en ingrupp och en utgrupp. Vidare resonerar Bauman vad som händer när en utgrupp träder in på en ingrups område. När situationen förändras, från det invanda "som det alltid varit" till något oförutsägbart, tappar ingruppen kontrollen över något de tidigare ansåg sig ha kontroll över. Utgruppen tar med sig förändring, de *är* (min kursivering) förändringen med sin egen livsstil och sitt sätt att vara. Bauman (1990:63) beskriver "nykomlingarna är skuld till själva förändringen, till den gamla trygghetens uppluckring, de gamla vanornas värdeminskning, den aktuella situationens otrygghet och de katastrofer som framtiden kan ha i sitt sköte". Med denna bakgrund beskriver Bauman (1990) hur Elias och Scotsons teori kan förklara att utgruppen eller nykomlingarna hotar de etablerades eller ingruppens, levnadssätt.

4.2. Social Network Theory (SNT)

Ett socialt nätverk kan förklaras som ett visst antal aktörer till exempel expatriaten själv, vänner och kollegor som genom relationer är sammankopplade (Wasserman & Faust 1994, se Wang, 2002:324). Mellan de olika aktörerna knyts band (ties) som kopplar samman dem. Wasserman och Faust (1994, se Wang 2002:324) beskriver tre olika typer av sociala nätverk "whole networks, multi-mode networks och personal networks". Wang (2002) beskriver att ett personligt nätverk är format av en central aktör, i det här fallet de enskilda kvinnorna, och en uppsättning av individer som alla binds till den centrala aktören. Banden som omger individen har bland annat funktionen att ge socialt stöd, eller att skapa social spänning bland de inblandade i nätverket (House, Umberson, Landis 1988, se Wang 2002:324). Socialt stöd innefattar flera saker som kan ha betydelse för individens välmående, exempelvis omvårdnad, kärlek och praktisk hjälp (Wang 2002).

Det personliga nätverket ger individen främst fyra typer av socialt stöd; känslomässigt, instrumentellt, informativt och feedback (House 1981, se Wang 2002:324). Känslomässigt stöd innebär flera delar, bland annat förtroende, omtanke och att någon lyssnar. Wang (2002) menar att det känslomässiga stödet är vitalt för att expatriater skall kunna hantera frustrerande situationer som uppkommer under deras anpassningsperiod. Det instrumentella stödet innebär ett mera handgripligt stöd genom att till exempel hjälpa personer i nöd, hjälpa till med olika service eller låna ut pengar. Det informativa stödet innebär att man hjälper en person att få information som denne senare kan använda för att lösa sina problem. För expatriater kan detta stöd vara av oerhörd vikt genom att de som nya i ett land kan uppleva osäkerhet kring

kulturen och olika seder (Wang 2002). Den sista delen av stöd är feedback. Genom feedback kan individen utvärdera sig själva genom information de får från andra i nätverket. Osäkerheten och stressen som uppkommer för en expatriat vid anpassningen till ett nytt land kan lättare hanteras genom det sociala stödet han eller hon finner i sitt personliga nätverk (Wang 2002).

Som tidigare nämnts är Kuo och Tsais (1986) utgångspunkt i den sociala nätverksteorin att alla immigranter aktivt arbetar för att upprätta nya sociala nätverk för att bygga upp ett liv i det nya landet. Betydelsen av immigrantens motivation, initiativförmåga samt dennes engagemang i att återuppbygga ett socialt nätverk är i fokus (Kuo & Tsai 1986). De tydliggör att grundprincipen för SNT är att en person ger upp sina etablerade nätverk i hemlandet är nödvändigt för själva flytten till ett annat land, samtidigt som det kan vara svårt när det väl gäller. Att genomgå en livsförändring kan vara jobbigt och skapa stress och osäkerhet (Kuo & Tsai 1986). Globaliseringen och utvecklingen av tekniska hjälpmedel medför dock att personer som bosätter sig i andra länder kan behålla delar av sina gamla nätverk genom olika typer av kommunikation (Kuo & Tsai 1986). Även om uppbyggandet av ett nytt nätverk tar tid, kraft och energi så har den nyinflyttande ofta möjlighet att bygga upp ett fungerande sådant för att kunna få hjälp med olika saker när behov uppstår. Att många immigranter, redan innan flyttprocessen påbörjas, är medvetna om att de kommer att behöva bygga upp nya nätverk gör att de i förväg börjar samla information om det nya samhället och söka efter potentiella kontakter som hjälper dem att komma över den första ”chocken” (Kuo & Tsai 1986). Genom att ta kontakt med bekantas bekanta, avlägsna släktingar och klasskamrater eller någon från samma uppväxtstad, påbörjar individen uppbyggandet av ett nätverk.

4.3. Social Capital Theory (SCT)

SCT är inspirerat av den franske sociologen Bourdieus teori om olika kapital i samhället. Bourdieu delade in kapital i tre delar, ekonomiskt-, socialt- och kulturellt kapital och han använde dessa för att förklara maktstrukturer i samhället. Socialt kapital kan ses som ett perspektiv som förklarar hur sociala band kan användas för att uppnå olika ändamål. Ett exempel är hur vänskapsrelationer kan användas för att få moraliskt och materiellt stöd, samt råd och tips, både inom yrkeslivet men också privat (Adler & Kwon 2002).

Adler och Kwon (2002) förklarar hur olika forskare definierar socialt kapital och dess innebörd på olika sätt. Generellt kan man förklara de olika åsikterna som indelade i tre olika grupper. Den första gruppen fokuserar på externa relationer, de tillhör den så

kallade "bridging school". De ser socialt kapital som en resurs i sociala nätverk som knyter den centrala aktören, individen, till andra aktörer. Den andra gruppen, fokuserar på de interna relationerna och tillhör "the bonding school". Det sociala kapitalet finns i den interna strukturen hos en grupp, i länkarna mellan de olika aktörerna (Adler & Kwon 2002). Jag väljer att inta den tredje utgångspunkten, att det sociala kapitalet finns i både interna och externa relationer. Nahapiet och Ghoshal (1998:243) beskriver utifrån denna utgångspunkt det sociala kapitalet som "the sum of the actual and potential resources embedded within, available through, and derived from the network of relationships possessed by an individual or social unit. Social capital thus comprises both the network and the assets that may be mobilized through that network". Att summan av en människas resurser finns i de nätverk som en individ eller grupp besitter.

Utifrån SCT bör socialt kapital ses som en tillgång som har flera likheter med andra former av kapital. En likhet är att man kan investera resurser i det sociala kapitalet. Förväntningen på socialt kapital är att det skall ge en framtida fördel (Adler och Kwon 2002). Både individuella aktörer (individer) och kollektiva aktörer (grupper) som investerar i externa relationer eller nätverk kan, öka sitt sociala kapital och få fördelar som tillgång till information, makt och solidaritet (Adler & Kwon 2002). Kollektiva aktörer kan även stärka sin kollektiva identitet och öka sitt handlingsutrymme som aktör genom att utveckla sina interna relationer. Det sociala kapitalet går även att omvandla så att det går att använda inom flera områden. Till exempel kan en individ använda sitt vänskapsnätverk för att ta emot information och få tips.

Liu och Shaffer (2005) förklarar socialt kapital som sociala resurser, kontakter, social struktur, förtroende, normer, avsiktliga handlingar och nätverk. Socialt kapital är en process som skapas genom ett utbyte mellan människor (Liu & Shaffer 2005). SCT kan användas för att förstå hur expatriater blir sårbara genom att de förlorar sitt sociala nätverk när de bosätter sig utomlands för att arbeta (Lauring & Selmer 2010).

4.4. Hur de teoretiska utgångspunkterna samverkar

Jag har valt att använda mig av tre teoretiska utgångspunkter som, enligt mig, kan ses samspela med varandra. Människor kan vid användandet av sitt sociala kapital, skapa relationer med andra, alltså bilda olika sociala nätverk. De sociala nätverken, är som framkommit ovan, viktiga för individens välmående. Genom att skapa sociala nätverk kan individen ges en gemenskap och tillhörighet, något som kan ses som ett sätt att hantera ett

utanförskap. Detta kan ses som en enkel beskrivning av hur de teoretiska utgångspunkterna för studien kan ses som sammanlänkande.

5. Empiriskt material

Det empiriska materialet bygger på intervjuer med sex stycken utlandssvenska kvinnor i Japan och syftar till att återberätta deras utsagor. Deras boendetid i Japan skiljer sig åt och ett par av dem har bott i andra länder tidigare, både som expatriatfamiljer och på egen hand. Alla kvinnorna är ”medföljande” vilket innebär att de följt med sin partner till Japan då denne fått ett kontrakt med sitt företag i Japan. För de flesta innebär det att deras makar fått ett kontrakt på några år i Japan och när det går ut åker de antingen tillbaka till Sverige, eller vidare till något annat land. För de medföljande makorna innebär utlandsåren att flera studerar då japanska visumregler försvårar möjligheten att jobba under tiden i Japan. Kvinnorna har olika erfarenheter och olika bakgrunder. De har alla jobbat olika lång tid i Sverige inom olika yrken. Deras familjesituationer skiljer sig också åt, några av kvinnorna har barn med sig, och några av kvinnorna har inga barn.

Kvinnornas upplevelse av att vara utlandssvensk i Japan skiljer sig mycket åt. Vissa berättar att de stortrivs i Japan, att de tycker att det är ett fantastiskt land på många sätt, att de älskar den ombytliga naturen, den fantastiska maten och att det är rent på gator och i parker. Andra berättar att de delarna är bra men att det också finns en baksida. Som när de inser att artigheten som så många upplever som fantastisk, bara är en del av ett yrke och inte menat specifikt till dig som person. För flera har det varit jobbigt att komma helt ny till ett nytt land. Många berättar att de gått igenom olika faser med att först älska allt i landet, den så kallade smekmånaden för att sedan bli frustrerade och irriterade, för att sedan komma tillbaka till det positiva igen.

Att kvinnornas olika personligheter och erfarenheter har betydelse för hur utlandsvistelsen upplevts tar flera upp. Några beskriver sig i ord som skulle kunna förklaras som mer funderande, att de reflekterat mycket under sin tid i Japan över vad som är lätt och svårt och skillnader mellan Sverige, Japan och andra länder. Några poängterar att de tar dagen som den kommer och att det inte går att styra över allt, vissa saker går inte att påverka. För vissa har det varit jobbigt att inte få kontakt med någon på café medan det för andra inte spelat så stor roll eftersom de kan hitta samma beteende i sig själva. Någon beskrev att hon tänker att allting har en förklaring och att hon tror att det hjälper henne att hantera situationer som annars kanske varit frustrerande. Flera belyser att de tror att det har betydelse för hur man upplever

sin utlandstid om man innan sin utlandsflytt behövt hantera olika situationer som varit svåra, att händelser som händer i Japan blir lättare att förstå eller hantera med andra perspektiv. Flera tror också att man hanterar tiden olika beroende på om Japan är första utlandsperioden, eller om man gjort en utlandsperiod tidigare. Några belyser att de redan gått igenom flera av situationerna som uppstår fast i andra länder, kanske flera gånger om. Detta gör dem trygga i sig själva och medför att de är beredda på hur de kommer reagera.

5.1.Utanförskap- både positivt och negativt

Intervjuerna tydliggjorde att ingen av intervjupersonerna kände sig som en del av det japanska samhället. Alla beskrev det som att de stod utanför det japanska samhället. Det gick dock att urskilja två delar av utanförskapet där några deltagare beskrev utanförskapet som mer positivt, medan andra som mer negativt. Kvinnorna beskriver sitt utanförskap utifrån att de är ”utlänningar” och inte japaner och en gemensam upplevelse var att de upplevde att vad de än gjorde eller skulle göra så kommer de att stå utanför samhället och vara olik ”de andra”.

5.1.1. Positivt utanförskap

Här har jag kategoriserat sådant kvinnorna upplevt som positivt eller fördelaktigt med att stå utanför det japanska samhället. En kvinna begreppsliggör upplevelsen som ett bekvämt utanförskap:

Ja men utanför är man ju hela tiden, på något sätt. Det är ett bekvämt utanförskap. Jag behöver inte kunna läsa tidningen, jag behöver inte kunna läsa vad det står där, det är ingen som förväntar sig att jag ska förstå att det står att här får man inte gå in, så jag gick in ändå, men det var fel.

Med detta perspektiv går det att se att det inte gör så mycket att vara utanför samhället. Ingen förväntar sig samma sak från henne som från resten av omgivningen. Hon förklarar vidare att om det blir fel så blir det fel. Det hon upplever är istället att det är viktigt att hon som individ är medveten om vad hon bör göra för att exempelvis be om ursäkt på ett bra sätt.

Att förväntningarna skiljer sig från hur du ”bör” bete dig och att du ”lättare” kommer undan med dina misstag som utlandssvensk är en aspekt som flera tar upp. Genomgående är att förväntningarna på kvinnorna, eftersom de inte är japaner, blir ”lägre” och de tillåts göra misstag. En kvinna berättar att hon upplever att hon som svensk lättare blir accepterad eftersom hon kommer från Sverige. Hon upplever att det japanska samhället har en lista med en hierarki över vilket land som är ”bättre” att komma från, där Sverige och andra skandinaviska länder ligger högt upp, medan på motsatta sida finns Kina och Korea

som ”sämre” länder. Att Sverige som land är omtyckt av det japanska samhället och befolkningen i stort, blir på så sätt en väg in.

Att stå utanför det japanska samhället och istället ha sin tillhörighet i en internationell ”community” blir också framträdande under intervjuerna. Flera beskriver hur de lever i en global kontext med ett stort globalt och internationellt nätverk. En kvinna beskriver att det inte gör henne så mycket att hon inte känner sig helt delaktig för att hon tillhör en internationell miljö. På frågan hur hon upplever att det är att stå utanför samhället svarar hon:

Ja men nu känner jag att man får lägga ambitionsnivån där. Jag skulle kunna välja att säga att ’nej nu ska jag ge mig sjutton på att jag ska in i det japanska samhället’ och jag är säker på att det skulle gå. Men då är steg ett att jag lär mig japanska, så är det ju. Och jag har inte den ambitionen. Min ambition just nu är att vi lever i det här samhället, vi tar del av den här kulturen så mycket som vi kan, och så mycket som vi har möjlighet. Sen lever vi ju i den internationella miljön, det är liksom den vi tillhör. Och det räcker för mig. Jag känner liksom inte, jag hade mycket större såna ambitioner i [föregående land] och jag lyckades också där. Men jag känner att jag inte har dem, kanske också för att det är andra omgången nu, att jag inte riktigt orkar göra den stora, för det är en ganska stor ansträngning. Kanske att jag inte orkar, just nu.

5.1.2. Negativt utanförskap

Att det finns en baksida med utanförskapet vittnar flera om. Att det varit svårare än förväntat att bli en del av samhället och att det är svårt att få kontakt med andra är två exempel. Att hela tiden vara annorlunda och att människor inte sätter sig bredvid en på tunnelbanan kan vara jobbigt:

Men jag trodde inte att det skulle vara så, att man skulle vara en sådan outsider när man var här, det trodde jag inte. Jag trodde att man skulle vara mer integrerad i samhället faktiskt.

Att det tagit tid innan någon spontant tagit kontakt med kvinnorna har flera tagit upp i sina intervjuer:

Jag kände ju när jag kom hit, det tog tre veckor, jag räknade faktiskt, det tog tre veckor innan en japan tilltalade mig. Som inte behövde prata med mig, du vet, bara spontant på gatan.

Att inte få en social kontakt, eller att ingen besvarar dina försök att ta kontakt, blir en baksida av utanförskapet. Att inte kunna prata med personerna runt omkring och hela tiden betraktas som avvikande kan både göra en ledsen och uppgiven. En av intervjupersonerna beskriver att hon tycker att det är svårt att få kontakt med människor och att det är svårt att få en bekräftande blick:

Här kan du le mot en människa och inte få en blick tillbaka, inte få ett leende tillbaka. Man kan le mot små barn, i andra länder där jag rest, upplever jag att när man ler mot små barn då ler de tillbaka. Här händer det ibland att de gör det, men jag skulle säga att i 90 % så bara tittar de på en, inget bekräftande leende eller skratt eller 'oh vilken konstig människa' utan bara tittar [...] Jag tyckte att det var jättejobbigt. Och jag tycker fortfarande att det är jobbigt. Eller trist, nu tycker jag att det är trist.

Att intervjupersonerna hanterar sitt utanförskap olika är tydligt. Det finns å ena sidan de som ser på det som att "det är som det är" och att det är en del av den japanska kulturen. Att Japan är en ö och att landet, genom att under lång tid varit stängt från andra länder, medfört att många är reserverade. Att vara utanför kan innebära att man blir ledsen, nedstämd eller att man tappar i självförtroende.

5.1.3. Lärdomar av utanförskapet

Att utanförskapet har gjort att kvinnorna fått en ökad förståelse för andra invandrande grupper är tydligt:

Jag har större förståelse för hur immigranter i Sverige kan känna sig nu. Att det kan kännas tryggt att söka sig till sin 'egna grupp' för gemenskap när du inte känner den i ditt nya land.

Eller:

Jag känner att jag har fått ett mer globalt perspektiv på omgivningen. Innan levde jag i en ganska trygg miljö i Sverige där kompisar och familj fanns nära. Nu har synen på världen vidgats och jag har börjat tänka mer globalt, att vi alla hör ihop och det som händer i en del av världen påverkar en annan. Min syn på invandrare i Sverige har också ändrats. Innan gick det inte att föreställa sig hur det var att komma till en annan del av världen utan att känna någon men nu har jag en mycket större förståelse för hur människor känner och agerar när de kommer till ett nytt land och varför man väljer att gruppera sig med folk från samma kultur som en själv – det är en trygghet och av samma anledning man väljer att till exempel gå med i en SWEA-avdelning.

5.1.4. Anpassningar till samhället

Det finns flera som berättar att de anpassat sig till utanförskapet. Antingen att man inte tar åt sig personligen utan bara förstår situationen som att det är så det fungerar här. Andra anpassar sig genom att bli lite artigare, tystare och tålmodigare. Flera beskriver hur de på olika sätt försökt passa in till exempel genom att använda högklackade skor eller inte gå i baraxlade tröjor. Några upplever att de blivit försiktigare bland andra människor och tänker på att inte ta plats.

Flera belyser att utanförskapet är kopplat till att de inte beter sig som alla andra. Att beteendet och uppförande hos lokalbefolkningen i olika sammanhang skiljer sig från hur de gör och att det därför uppstår situationer där man ytterligare särskiljer sig från samhället. En kvinna beskrev ett tillfälle när hon satt på tunnelbanan och var hungrig. I sin väska hade hon ett äpple som hon tog upp och började äta på. Mitt emot henne satt en kvinna som till en början tittade på henne, för att senare täcka för sin dotters ögon så hon inte skulle se henne äta äpplet. I efterhand fick kvinnan reda på att frukt är exklusivt i Japan och något som ofta ges bort i present. Det ska därför skäras upp på ett vackert sätt och inte ätas på tunnelbanan. Kvinnan avslutar historien med att berätta att hon sedan dess aldrig ätit på tunnelbanan igen.

En annan beskriver ett tillfälle då hon blev påkörd på cykel av en stor bil som inte stannade vid en stoppskylt. Hon berättar att hon hade hört från andra att ”västerlänningar” behandlas annorlunda juridiskt sett och att hon därför uppträdde på ett visst sätt när hon pratade med kvinnan som körde på henne. Istället för att ”dra igång något” så bad kvinnan om ursäkt till damen i bilen. Kvinnan menade att hennes kunskap om det japanska samhället gjorde att hon visste hur hon skulle hantera situationen så att inte hon blev utpekad som skyldig.

Bland uppförande och beteende hamnar också den japanska artigheten som flera tagit upp. Att gå in i en affär och mötas av att alla skriker ”välkommen” men sedan inte få någon hjälp, även om man ser förvirrad ut, är svar på frågan om det finns situationer som varit svåra att förstå eller hantera. Men även att den japanska byråkratin är så fast i sin form att inga undantag går att göra är ytterligare exempel på när intervjudeltagarna upplevt frustrerande situationer. En intervjudeltagare berättade om ett tillfälle då hon gick bakom en kvinna som ramlade. Hennes reaktion var att plocka upp den omkullfallna kvinnans sko som hon tappade i fallet. Kvinnan som ramlade och hennes medföljande kollega blev dock båda generade och visste inte hur de skulle bete sig. Intervjudeltagaren som plockade upp skon, berättar att hon gjorde det av ren artighet och för att vara hjälpsam. Att hon gjorde det för att det skulle hon gjort i Sverige, men här visste hon inte att det inte var okej att göra. Det blev genom kvinnans reaktion tydligt att intervjudeltagaren handlat felaktigt.

Intervjudeltagarna poängterar att det är viktigt att ha kunskap om det japanska samhället och hur man skall bete sig, men att det egentligen inte spelar så stor roll hur mycket man läser eller går på kurs, man kommer att göra fel. Man kan försöka veta så mycket det bara går, men det är också viktigt att göra sina misstag och lära sig av dem. Flera berättar dock att de hittat egna sätt att hantera skillnaderna i sederna. Att ge presenter i Japan, är komplicerat enligt en

av kvinnorna. Att återgälda en present när du själv fått en present och till rätt värde kan vara besvärligt. Hon hanterar detta genom att alltid ha enkla presenter med sig som hon kan ge bort.

5.1.5. Språkets betydelse för utanförskapet

Att utanförskapet, enligt deltagarna, hade kunnat se annorlunda ut om man varit bekväm med språket råder det ingen tvekan om. De berättar att de försökt/för tillfället försöker lära sig japanska men antingen tagit en paus från det, lagt av, eller nöjt sig med den nivå de är på. På frågan vilken betydelse deras språkkunskaper, eller bristen på språkkunskaper har haft för dem under deras boendetid skiljer sig svaren åt. Flera upplever att det varit jobbigt för att det blivit så mycket svårare att klara allt det praktiska, att inte kunna betala en räkning på banken eller att inte kunna läsa eller fråga vad det är du köper i affären. Att många situationer varit lättare att hantera med mer språkkunskaper är de överens om.

En av kvinnorna beskriver språket som en nyckel för att komma in i samhället. Hon beskriver att det första hon gjorde när hon kom till Japan var att börja ta lektioner, men att hon, när hon efter en viss tid kände att hon nått en viss nivå, upplevde att hon föll tillbaka på ruta ett och fick börja om. Hon berättar att detta gjorde henne matt så hon har valt att lägga språket på is ett tag för att se om lusten faller på igen. Även hon beskriver hur jobbigt hon upplever att avsaknaden av ett språk är. Hon exemplifierar det genom att beskriva hur hon kan reagera när hon är ute och handlar:

När man kommer hit och man inte kan språket och så ska man ut och köpa något till exempel, och så är man lite stressad över det och så kan de ingen engelska, och då blir man ju förbannad, så 'jävla idioter' liksom, och så inser man sen när man går därifrån att... men... det är ju inte dem, det är ju jag. Jag kan ju inte komma hit och tro, och bli arg för att de inte pratar engelska, det är ju de som får bli arga på mig för att jag inte pratar japanska. Jag kommer ju till deras land och då klart att jag får ta seden dit jag kommer. Och det är extremt frustrerande tycker jag, när man inte kan någonting, när man inte kan språket alls. Ja jag upplever att det är väldigt jobbigt faktiskt.

Att kvinnorna klarar sin vardag med den språkkunskap de har står klart. En svårighet med språket belyser en intervjuperson med att förklara att det är svårt att lyfta språket en nivå för att kunna hålla en "riktig" konversation. Hon berättar vidare att, eftersom hon lever i en "bubbla" så klarar hon sig med sina kunskaper. Att hon kan prata japanska när hon sköter det vardagliga livet när hon exempelvis ska köpa frimärken på posten. Att hon använder sig av engelskan eller svenskan i andra sammanhang gör att hon är tillfreds med den nivå hon kan. Hon problematiserar att det finns flera situationer som kanske hade varit enklare om hon hade kunnat tala japanska men säger att eftersom hon inte är japan, så kommer hon aldrig bli

accepterad som en japan. Hon känner därför att det inte hade haft så stor betydelse om hon hade kunnat språket.

Att avsaknaden av ett språk försvårar det vardagliga livet berättar en av deltagarna om:

Jaha är detta mjöl? Eller är det mjöl och bakpulver? Det som är en baggis, det gör ju inte så mycket om man kommer hem med fel, men när det är fel gång på gång på gång, och att det tar sådan tid. Att det ständigt är de här småstriderna eller inte strider, men små saker man ska gå igenom. Man förstår vilket flyt man har i sin egen kultur, och hur mycket man har i ryggraden när man inte, hur mycket energi man sparar när du inte behöver tänka inför allting du ska göra. För att du inte behöver tänka på vad det heter. Bara det här när det ändå är engelska och du vet inte om det är short eller small, vilken är minst? Och att du hela tiden måste ta ett beslut. Just det att man har så mycket sådant med sig. Du vet var du handlar gardinkrokar, innan jag hittade gardinkrokar... ja men sen när man väl hittar det, ja men då är det ju självklart.

Att vara i Japan och inte kunna språket, jämfört med att vara Sverige där allt står skrivet på svenska, medför alltid ett beslut som kräver energi.

Flera säger att de nöjt sig med den nivå på japanskan som de lärt sig och att den är tillräcklig för att de ska klara sitt vardagliga liv. En förklarar sin nivå med ordet "taxijapanska" och menar att det är tillräckligt för att beställa mat, berätta var hennes man är och liknande. Hon upplever att den japanska hon kan uppskattas av befolkningen och att hon har nytta av den för att hon slipper se ut som ett frågetecken. Hon beskriver att det har haft en oerhörd betydelse för henne att kunna lite japanska, dels för att hon upplever att hon då ger ett gott intryck men också för att kunna få hjälp och knyta kontakter.

5.2. Att vara medföljande - en mångsidig upplevelse

På frågan vad de olika kvinnorna har för sysselsättning har flera svårt att svara. Även här kan svaren delas in i två kategorier, de som upplever det problematiskt att vara hemmafru/medföljande och inte vara yrkesarbetande, och de som inte upplever det som problematiskt utan ser det som en möjlighet. En problematik kring vilket ord som skall användas för att beskriva sin sysselsättning tydliggörs också. En av intervjudeltagarna säger att hon har svårt för begreppet hemmafru då hon tycker att det har en negativ klang, men att hon inte riktigt vet vad hon ska använda. Även om flera tycker att yrkesrollen och deras identitet inom denna medför vissa svårigheter belyser flera att möjligheten att åka utomlands och få en sådan upplevelse som de får inte vore möjligt om de hade varit yrkesarbetande. Att få mer tid för barnen och komma ifrån den press som det innebär att både arbeta, göra karriär, och ha familj belyser flera under intervjuerna.

5.2.1. Vem är jag?

För flera av kvinnorna har det faktum att de inte har en yrkesidentitet i Japan, och allt det som hör till ett yrke, varit jobbigt. Även om flera har andra sysselsättningar som inte innefattar ett avlönat jobb, som till exempel att studera japanska, uppdrag i olika föreningar eller att ta hand om barn, beskriver flera att avsaknaden av att ha något att göra eller att ha en yrkesidentitet är jobbigt. Som svar på frågan svarar en att:

I Sverige är jag ytterst kompetent [...] men man är ändå uppfostrad att jobba, det är ju det jag ska, jag ska ju försörja mig själv. Och eftersom jag är hyfsat intelligent och hyfsat frisk så ska jag ju försörja några stycken till som sitter i rullstol, eller är sjuka eller är gamla eller inte klarar av att jobba. Det är på något sätt min skyldighet och sen kan jag ha roligt för resten. Och därför är jag beredd att betala skatt och jobba. Men här... här ska man vara hemmafru. Jag är 'dependent', för mig var det oerhört jobbigt.

Att vara "beroende" av någon annan, och att inte tjäna sina egna pengar återkommer i flera intervjuer. En av kvinnorna beskriver hur hon saknar den identitet hon fick genom sin yrkesroll. Att när hon nu tar hand om sina barn upplever hon att hon blir så mycket mamma och att hon värderas utifrån sin roll som mamma. Att hon varit borta en längre tid från arbetsmarknaden menar hon också inneburit att hon tappat en del av det självförtroende hon hade inom sitt yrkesområde och att hon började fundera över vad hon faktiskt kunde.

En liknande upplevelse av att inte vara yrkesarbetande beskrev en kvinna när hon berättade att hon tyckte att det var jobbigt att förlora sin yrkesidentitet i samband med flytten utomlands. Hon berättar att hon arbetar två timmar i veckan, inom samma område som hennes utbildning, att hon studerar samt har olika uppdrag men att hon ändå upplever att hon inte har samma mening eller funktion i Japan som hon hade i Sverige.

5.2.2. Jag är jag!

För ett par av kvinnorna kommer svaren på frågan om vad deras sysselsättning är som en självklarhet. En beskriver att hon är en aktiv hemmafru som med sina olika uppdrag i föreningar och åtaganden innebär att hon i princip har en heltidstjänst. Åren utomlands ser hon som en möjlighet där hon får chansen att lära känna sig själv, att hitta sig själv och sina intressen och de värden hon står upp för. Rollen som hemmafru beskriver hon som:

Jag ser på hemmafrurollen på ett väldigt positivt sätt. Alltså, jag tycker inte att man är en gammal hemmafru, det kan vara så, men man kan ju också göra fantastiskt mycket.

En annan säger att hon är hemmafru men att det för henne är helt okej eftersom hon vet om att det är tillfälligt och under en viss period. Hon menar att om hon skulle varit i samma situation för gott skulle hon, tror hon, känt sig rastlös. Men nu ser hon sin tid som en fantastisk lyx eftersom hon får ägna all sin tid åt att göra precis det hon vill och beskriver det hela som att vara förtidspensionär. För henne underlättar det också att hon känner samhörighet med andra, och att hon umgås med personer som befinner sig i samma situation som henne själv:

Men nu vet man att det är tidsbegränsat och de flesta andra hemmafruar, svenskar och andra, de är ju i samma situation så vi har det fantastiskt. Det är ju nästan som att vara förtidspensionär, ja men faktiskt. Vi har ett enormt socialt nätverk här så vi hinner inte jobba, skulle inte hunnit.

Att kvinnornas makar fått erbjudande om att arbeta utomlands är den första anledningen kvinnorna förklarar sin utlandsflytt med. Men flera belyser också det faktum att det är ett äventyr, att man får tänja på sina gränser. Att det är roligt att åka utomlands som en familj är också anledningar till utlandsflytten:

Varje land har sina utmaningar och det är dem man söker, det är lite därför man lever det här livet, tycker jag. För att få dem, för att pusha sig själv lite grann, för att gå utanför sin egen komfort zone, det är det som gör hela upplevelsen, tycker jag.

5.3. Vikten av sociala nätverk

Alla kvinnorna är medlemmar i det svenska nätverket SWEA. Flera av dem är även med i andra föreningar eller klubbar. På frågan vilken betydelse de olika sociala nätverken har haft för dem under deras tid i Japan är svaret enhälligt; oerhörd stor betydelse. Det visar sig att nätverk som SWEA, men också andra sociala nätverk eller klubbar, kan definieras som betydande av två skäl, dels skapar det kontakter som kan användas i senare skeden och dels får du en social tillhörighet.

Intervjupersonerna säger att tillgången till ett nätverk där du kan knyta kontakter är viktigt för att kunna få råd och tips av andra människor om du är ny i Japan och behöver hjälp att hitta rätt affärer eller få rekommendationer på utflykter. Det är även viktigt för det gör att om du skall flytta till ett annat land så kan du få tips av andra medlemmar om hur du skall gå tillväga, vilka skolor som är bra, vilka bostadsområden som du kan tänkas tycka om etcetera. Men även för att kunna knyta kontakter som kan leda till något annat, kanske ett jobb, är nätverket viktigt.

Intervjupersonerna menar även att nätverket är viktigt för det sociala livet. För de som inte kände någon i Japan när de flyttade dit, har nätverket SWEA haft en stor betydelse. Att få en gemenskap och känna en tillhörighet med andra är viktigt. Att lättare hitta vänner och ha någon att umgås med när lusten faller på är också betydelsefullt. Att få möjlighet att åka på utflykter som anordnas av de olika föreningarna och på så sätt kunna ta del av den japanska kulturen är en fördel. Flera av kvinnorna som medverkat i studien är även med i flera föreningar förutom SWEA. I SWEA finns det en grupp med japanska kvinnor som talar svenska, men framförallt i andra föreningar där japanska kvinnor är medlemmar, uppstår en möjlighet att träffa japanskor som de annars inte hade fått kontakt med. Vikten av att ha ett socialt nätverk dit du kan vända dig för att få stöd och hjälp kan förklaras med följande citat:

När man är med på någon SWEA-aktivitet så tänker jag inte på att jag är här. Allting känns mycket lättare när man är tillsammans med andra Sweor, man har en gemenskap och om något knasigt skulle hända så kan man skratta åt det tillsammans. Däremot om man hade varit själv och något går fel så känns det som man gör bort sig och det blir tydligt att man inte passar in.

Vikten av ett medlemskap i SWEA och andra föreningar är personligt och beroende av många faktorer. Men att det för många betyder oerhört mycket beskriver en av intervjupersonerna som:

Det har väldigt stor betydelse. Det gör att man känner att man har en gemenskap, ett socialt sammanhang att röra sig i, ja bara vetskapen om att du kan välja att delta på aktiviteter för att träffa andra gör jättemycket. Jag är ju långtifrån med på allt som händer, men det är skönt att bara veta att vill jag hänga med på något så finns möjligheten [...] utan SWEA tror jag att det hade varit väldigt tufft här. Här i Japan är det väldigt svårt att få kontakt med japanerna. Om man rör sig ute bland folk så pratar ingen med dig vilket gör att SWEA är en social livlina och har blivit otroligt viktigt för mig.

Medan ovanstående citat visar vikten av ett socialt nätverk finns det andra intervjudeltagare som ser att deras erfarenheter från andra länder gör att de inte upplever sig lika beroende. Att de redan gått igenom en utlandsprocess och vet vad de ger sig in på. På så sätt kan vetskapen om att man inte är helt ny ge en ökad trygghet och den sociala stressen släpper lite. En av kvinnorna som bott i ett annat land innan flytten till Japan beskriver följande:

Swea har vart jättebra, men det klart att jag hade klarat mig utan SWEA, det är inte så att SWEA har varit en livlina för mig, men det tror jag, jag tror att, för många som kommer första, om det är första utlandsvistelsen så tror jag att det kan vara ännu mer betydelsefullt. För jag ser ju, som jag sa innan, hur väl sweorna tar hand om de nya. För mig, jag kände mig inte, det klart att jag är ny till staden men jag är inte ny till det här livet. Så jag kände mig ganska trygg.

5.3.1. Internationella nätverk

För de kvinnorna som har barn i skolåldern är det tydligt att deras möjlighet till att gå i internationella skolor är en fördel med att bo utomlands. Att barnen får kontakter över hela världen och att de internationella skolorna, jämfört med deras uppfattning om de svenska skolorna, har bra läroplaner med engagerade och motiverade lärare var en anledning till att flera valt att stanna utomlands:

Det här fantastiska som jag tycker att vi ger våra barn, det är ju öppenheten och att vara mycket mer förstående för andra religioner, för andra kulturer och andra människor över huvud taget.

Kvinnorna berättar i sina intervjuer att de ser sig som medlemmar i en internationell community där de lär känna människor från hela världen. Att ha en tillhörighet och känna en gemenskap med andra berättar flera som viktigt:

Det som är, är att man tillhör en annan community, man tillhör den internationella och den svenska communityn, så man har ju ändå sin tillhörighet. Om man var utanför allt, och stod helt själv, då hade det nog varit jobbigt. Men nu finns det ju andra grupperingar som man tillhör. Och det är det jag tror är viktigt, att man tillhör dem. Då är det ju helt okej. Sen klart, det hade ju vart mycket, jag hoppas ju att vi kommer komma mer in i det japanska samhället. När vi är här lite längre.

Flera av kvinnorna berättar om vänner de fått vid sina tidigare utlandsvistelser som bott i Japan som var ovärderliga i början av deras vistelse och innan flytten till Japan gjordes. De japanska vänner kvinnorna har, har de flesta fått kontakt med via andra vänner. Genom barnens skolor i Japan och i andra länder har de lärt känna andra familjer. Vänner de lärt känna på andra platser har också introducerat dem till släkt och bekanta. Flera benämner sina japanska vänner som ”internationella japaner”. Med detta menas japaner som de upplever talar bra engelska, och i vissa fall även bott utomlands och studerat i andra länder. Flera säger också att många internationella japaner har partners från andra länder.

6. Analys

Jag kommer i detta avsnitt analysera mitt empiriska material utifrån de teoretiska utgångspunkter jag tidigare redogjort för. Elias och Scotsons teori om ”the established and the outsiders” används för en analys av hur det upplevda utanförskapet kan förklaras som ett upprätthållande av social struktur mellan olika sociala grupper. Därefter diskuteras kvinnornas tankar om sig själva och deras sociala nätverk utifrån Social Network Theory och Social Capital Theory. Avslutningsvis förs en abstraktare analys kring hur dessa tre teorier interagerar och sammanfogas med varandra.

6.1. "Vi är vi" och "ni är dem" - men hur möts vi?

Elias och Scotsons teori om "the established and the outsiders" kan användas för att förklara kvinnornas upplevda utanförskap. Jag tolkar teorin som dubbelsidig vilket gör den möjlig att användas för att se på utanförskapet från två håll. Det första perspektivet är att det japanska samhället skapar en bild av de nyinflyttade som annorlunda. Den japanska befolkningen blir en etablerad grupp medan expatriaterna, eller som kvinnorna ofta beskriver sig själva, "västerlänningarna" blir en outsidergrupp. Expatriaterna ligger i linje med Baumans (1990) resonemang, de utgör ett hot mot de etablerades sätt att leva. Utanförskapet kan ses som skapat av en ingrupp och utgrupp där expatriaterna tillhör utgruppen och lokalbefolkningen tillhör ingruppen. Utgruppen är annorlunda, de vet inte riktigt hur de skall förhålla sig till ingruppens levnadssätt. Att kvinnorna upplever att de är annorlunda, att de behandlas annorlunda och vid vissa tillfällen är osynliga för resten av samhället kan förstås utifrån att de är nykomlingar. Det som är det vanliga och normala för ingruppen är oförklarligt för utgruppen. Utgruppen frågar över saker i samhället som för ingruppen alltid varit självklart. På så sätt hotas de etablerades tillvaro som de känner till den (Bauman 1990). Kvinnornas bristande språk och utmärkande utseende särskiljer också dem från befolkningen och gränsen mellan "vi och dem" blir på så sätt tydligare.

Det andra perspektivet som kan användas för att förstå utanförskapet utifrån hur relationer mellan individer konfigureras är något som kvinnorna själva belyser. Att det skapas ett "vi och dem" genom att de själva grupperar sig tillsammans med andra svenskar eller expatriater genom bland annat bostadsområden och intresseföreningar. En av kvinnorna berättar att hon och hennes familj valt att bo i ett område med många andra expatriater för att det ligger nära barnens skola. Hon trodde att hon och hennes man kanske bosatt sig i ett annat område om de inte hade haft barn och att detta skulle kunna medföra att de hade lärt känna fler människor ur den japanska befolkningen. Flera belyser också under intervjuerna att den ökade förståelsen av att invandrare i Sverige grupperar sig i olika områden kommer från det att de gör samma sak under sin utlandstid, de är medvetna om att åtskillnaden mellan "vi och dem" eller en ingrupp och utgrupp finns överallt. Trots att kvinnorna hör till en "outsidergrupp" har de skapat sin egen arena där de kan verka, de är medlemmar i en internationell community. För många innebär det att det inte gör något att de står utanför samhället.

Som tidigare påpekats menar Liston (2005) att relationen mellan etablerade och outsiders finns på alla olika nivåer i samhället. Överallt där det finns exkludering och inkludering kan man hitta grupper av etablerade och grupper av outsiders.

De olika nätverken kvinnorna formar under sin boendetid i Japan kan förklaras som en reaktion på att hantera upplevelsen av utanförskap. Svårigheten att komma människorna i samhället nära och lära känna dem, kan enligt mig, förstärka kvinnornas behov av att bygga upp ett nätverk. Kuo och Tsai (1986) belyste att många som står inför en livsförändring som en utlandsflytt, tar kontakt med de sociala band man faktiskt har tillgång till i förväg, för att påbörja ett skapande av ett nätverk. Flera av kvinnorna berättade att de blivit medlemmar i SWEA innan de åkte till Japan och flera sa även att de kommer ta kontakt med SWEA om de flyttar till ett annat land.

6.2. Nätverkens betydelse för kvinnorna

Alla kvinnorna som deltog i studien hade valt att gå med i SWEA. Flera var dessutom med i andra frivilligorganisationer, där personer ur lokalbefolkningen var aktiva. Ur ett socialt nätverksperspektiv kan kvinnornas val att gå med i en frivillighetsorganisation ses som ett sätt för dem att anpassa sig till det japanska samhället. Att flytta till ett nytt land och förlora sina redan etablerade nätverk är för många en besvärlig omställning som påverkar det psykologiska välmåendet (Kuo & Tsai 1986) något som flera av kvinnorna påpekade. Kuo och Tsai (1986) förklarar att det är viktigt att expatriaten hittar sociala nätverk för att snabbare anpassa sig till den nya miljön. För en av kvinnorna, som inte blev medlem i SWEA är detta tydligt då hon under sin intervju berättade att hon tyckte att det var jobbigt i början, dels för att hon inte hade något att göra men också för att hon inte kände någon. När hon sedan blev medlem upplevde hon att det blev mycket lättare. Jag tolkar detta som att hon blev mer bekväm i sin nya miljö då hon hittade ett socialt umgänge som kunde ge henne socialt stöd.

Nätverksperspektivet kan också förklara att flera av kvinnorna upplevde det svårt att veta hur de skulle förhålla sig till den nya livssituation som uppstod när de inte längre gick till ett jobb. Den gemenskap som ett jobb ger och som är viktig för en individs välmående (Kuo & Tsai 1986) försvann för flera. För att hitta en annan tillhörighet kan kvinnornas engagemang och medlemskap ses som sätt för dem att hitta en annan gemenskap och få tillbaka sin känsla av tillhörighet.

Ur ett nätverksperspektiv kan SWEA och övriga frivillighetsorganisationer som kvinnorna är aktiva i ses generera alla delar som ingår i det sociala stödet. Genom att gå med i en frivilligorganisation skapar kvinnorna band med varandra vilket gör att de får känslomässigt stöd genom vänskapsrelationer med andra människor. Vänskapsrelationerna gör att de känner förtroende och respekt för andra, samt att andra känner samma sak för dem. Att många av de

andra kvinnorna i föreningen är i samma situation gör att det finns någon att dela de frustrationer och funderingar som kan tänkas uppkomma. Att andra är i samma situation som dem själva var ett genomgående tema i intervjuerna. Genom att vara delaktig i SWEA får kvinnorna en gemenskap, de träffar andra personer som kommer från ungefär samma bakgrund och de kan kommunicera med varandra på ett sätt som enligt många är svårt med lokalbefolkningen. Min tolkning är att det utanförskap som uppstår när språket sätter gränser är en faktor till att kvinnorna valde att gå med i SWEA. Att hitta ett nätverk där du direkt kan göra dig förstådd kan skapa en trygghet och en säkerhet som gör att när du landat i den nya miljön, är det lättare att gå vidare och lära känna människor från lokalsamhället.

Flera av kvinnorna tog upp att SWEA var en otrolig tillgång på tips. Tipsen handla om allt ifrån var man köper rätt sorts glödlampa till vart man bör åka på semester. Genom att även vara en del av ett globalt nätverk var det flera stycken som hade erfarenhet från att SWEA öppnat dörrar när de ska flytta vidare. Då flera av kvinnorna redan gjort utlandsperioder, och även nu planerade nya utlandsvistelser, var de eniga om att de skulle ta kontakt med SWEA även i nästa land. Detta kan förklara att informationsstödet är en betydande del av det sociala nätverket. En av kvinnorna, som är på väg till ett annat land, berättade att hon redan tagit kontakt med SWEA där hennes nätverk i SWEA gjorde att hon kunde skicka iväg en förfrågan om vilka skolor hennes barn kunde tänkas gå på, vilka bostadsområden som skulle kunna vara bra att bo i och fick både råd och tips inför sin stundande flytt. Hon fick ett tydligt informativt stöd genom sitt nätverk i SWEA. Att vara med i en förening innebär också ett feedback-stöd på de olika individernas känslor och upplevelser. Genom att träffa andra som är i samma situation och som genomgår ungefär samma svårigheter och har ungefär samma funderingar över situationer i samhället kan känslorna som uppkommer valideras och det går att få stöd av varandra när något känns svårt.

6.3. Socialt kapital - hur relationer skapas för framtida bruk

Alla kvinnorna i studien har yrkesarbetat innan de flyttade utomlands. Hur länge sedan det var de arbetade skiljer sig åt då de bott olika länge i Japan. Även deras upplevelse av att inte längre arbeta skilde sig åt. De kvinnor som bott längst i Japan tyckte inte att det var jobbigt, medan övriga hade haft funderingar antingen före eller efter flytten utomlands om hur de skulle hantera sin nya situation. Flera berättade att de tyckte att det var svårt att inte längre ha en yrkesidentitet, att inte ha någon yrkesgemenskap eller att inte ha någonting att göra längre. De flesta belyste dock att det var ett privilegium och en ynnest att få tillbringa tid med barnen och kunna vara delaktig i deras uppväxt, samt att helt själv kunna välja hur man vill disponera

sin tid. Flera av kvinnorna valde att gå med i frivilligorganisationer och engagera sig på olika sätt som ett sätt att ha någonting att göra, något som ligger i linje med vad Lauring och Selmers (2010) studie om danska medföljande kvinnor visade. Flera av kvinnorna belyste också att ett nätverk inom SWEA och andra organisationer kan medföra andra positiva aspekter, till exempel kontakter eller jobbmöjligheter.

Flera av kvinnorna belyste att de blev medlemmar i de olika organisationerna för att det skulle generera någonting. De sökte efter vänner och gick med i SWEA och andra organisationer, de ville skapa en sysselsättning och blev därför aktiva och fick på så sätt olika frivilliguppdrag som gav dem en meningsfull syssla. De ville skapa kontakter som i framtiden kanske kunde leda till ett jobb. Kvinnorna investerade alla i sina externa relationer genom att ta kontakt med en förening och genom att de lär känna andra kvinnor. De utbyter information och ger varandra tips. Genom detta förväntar de sig någonting i framtiden, till exempel att när de en dag behöver hjälp med något, så får de det.

SWEA och dess medlemmar använder sig av både ”bonding social capital” och ”bridging social capital” (Adler & Kwon 2002). Genom att skapa en gemenskap och solidaritet inom gruppen (man tar hand om varandra och hjälper nyinflyttade) skapas ett visst socialt stöd för medlemmarna (bonding). Samtidigt används ett ”bridging social capital” genom att skapa länkar till de yttre tillgångar och information som finns i föreningen. De organiserar kulturella utflykter och belyser olika festivaler och högtider och genom att bjuda in SWEA:s ”tomodachigrupp” kan kvinnorna lära av varandra och få en fördjupad insikt i olika ämnen genom en kontakt med japanska kvinnor. Att bjuda in ”tomodachigruppen” kan på så sätt ses som en möjlighet och ett sätt att krympa avståndet mellan de etablerade och outsidergruppen.

Kvinnorna upplever att deras boende utomlands gör dem till en del av ett globalt nätverk och de bedömer att deras barn får ett stort internationellt nätverk och skapar kontakter. Genom det globala nätverket kan kvinnornas, och deras familjers, sociala kapital öka. När de i framtiden behöver kan de byta information med andra som också tillhör den internationella communityn.

7. Avslutande diskussion

Jag har med min teoretiska ståndpunkt försökt belysa hur ett upplevt utanförskap kan förklaras med en teori om hur relationer segmenteras i ett samhälle. Jag har valt att använda mig av Elias och Scotsons teori som ett perspektiv på hur ett utanförskap mellan olika grupper

kan skapas som ett sätt att ”skydda” sig från nykomlingar. Outsidergruppen reproducerar även de ett ”vi och dem” genom att bland annat gruppera sig i olika bostadsområden. Utgruppen, nykomlingarna eller ”the outsiders”, måste hitta andra arenor att verka på. Nätverksperspektivet belyser och flera studier visar att ett socialt nätverk är av stor vikt för individens välmående och expatriatens anpassningsprocess i det nya samhället. Genom ett utbyte av socialt kapital lyckas kvinnorna i studien både skapa vänskapsrelationer som ger känslomässigt stöd under anpassningsprocessen, men även kontakter och information som i framtiden kan vara viktiga. Som nämnts i inledningen av studien står den medföljande partnern ofta inför större utmaningar än vad den arbetande expatriaten gör. Genom att hon oftare är ensam utlämnas hon också i en större grad till det nya lokalsamhället och tvingas också hantera situationer som uppkommer, dels nya seder och sociala koder som han eller hon inte är bekant med och dels att kommunicera på ett annat språk än vad han eller hon är van vid.

Kvinnornas berättelser bygger på deras erfarenheter som utlandssvensk kvinna. Deras position som medföljande expatriatfru kan och har med största sannolikhet betydelse för deras upplevelser. Om jag istället valt att intervjua svenska utbytesstudenter vid ett japanskt universitet, eller om jag hade studerat kvinnornas makar som är här för att arbeta, hade jag kanske fått ta del av helt andra berättelser. Det som blivit tydligt i mina samtal med kvinnorna är att de inte ser sig som en del i det japanska samhället utan snarare att de står utanför samhället och istället tillhör ett internationellt samhälle (community) och ett globalt nätverk. Det sociala nätverket, oavsett i vilken form det tog sig, spelade stor roll för kvinnornas upplevelse.

Studiens resultat går inte att generalisera till en större befolkning utan måste ses som ett stickprov taget ur en viss kontext. Kvinnorna har alla olika bakgrund och erfarenheter som spelar in på deras upplevelser. Flera av dem har bott i andra länder tidigare, något som kan och också har påverkat deras tid i Japan. Det är viktigt att komma ihåg att kvinnorna har olika upplevelser av hur det är att vara utlandssvensk. Några har bott i Japan i flera år, och genomgick sin anpassningsprocess till det nya landet för flera år sedan. Andra är mitt uppe i den och lär sig hela tiden nya saker medan anpassningen för några precis har börjat. Att flytta utomlands som expatriat innebär blandade upplevelser. Olika situationer är jobbiga för olika personer och samtidigt som det är ett äventyr att åka till en ny kontext än vad de flesta är vana vid så kan det även vara jobbigt och ansträngande att inte känna någon eller att inte ha någon att vända sig till om någonting händer.

7.1.Slutsats

Jag har med min uppsats velat belysa de olika kvinnornas berättelser och upplevelser av att vara utlandssvensk kvinna i Japan. Genom användandet av tre teoretiska utgångspunkter har jag analyserat kvinnornas historier för att ge en bredare bild och förståelse för nätverkens och relationernas betydelse för utlandssvenska kvinnor i Japan.

För att återkoppla till mitt inledande syfte upplever kvinnorna att de är en del av ett globalt nätverk med kontakter över hela världen. I ett sammanhang där du måste anpassa dig till nya rutiner, ett nytt språk, nya seder och i många fall, omvärdera vem du är, spelar det sociala nätverket en betydande roll. Dels för att du skall hitta vänner som du trivs att umgås med, dels för att få hjälp med att hitta rätt affärer men också för att kunna engagera dig i något som ligger i ditt intresse och på så sätt hitta något som känns meningsfullt. För även om en utlandsflytt är ett äventyr och spännande och du utvecklar vem du är som person, så berättar flera av kvinnorna en gemensam historia om att det inte är helt lätt att flytta sitt liv från en väl känd och inrutad vardag till en helt ny miljö. Kvinnornas känsla av delaktighet skiljer sig åt. De är alla överens om att de inte är en del av det japanska samhället, men det är också tydligt att detta har olika betydelse för olika personer. De berättar hur de istället är en del av ett internationellt samhälle och på så sätt finner de en gemenskap.

7.2.Fortsatta studier

Det skulle varit intressant att fortsätta studera utlandssvenska kvinnors upplevelse av utanförskap men jämföra det med hur det upplevs i andra länder. Flera av intervjupersonerna som bott i andra länder belyser utanförskapet som tydligare i Japan. I andra länder har de upplevt att de fått ett större kontaktnät med lokalbefolkningen. Vad är det som gör att Japan skapar ett sådant utanförskap? Skillnaden mellan mina intervjudeltagare och kvinnliga expatriater som yrkesarbetar hade också varit intressant att studera vidare då de kanske känner ett ”mindre” utanförskap eftersom de har kvar sin yrkesidentitet. En annan urvalsgrupp, till exempel studenter hade också kunnat ha helt andra upplevelser.

Ett område som kom upp under intervjuerna var kvinnornas barn och deras uppfattning av att leva utomlands. Det finns ett begrepp som heter ”third culture kids” som innebär barn som har spenderat majoriteten av sina levnadsår i en kultur annan än sina föräldrars. Flera av barnen till expatriater växer upp i ett flertal olika länder och talar flera språk. Hur påverkar detta deras uppfattning om sig själva och sin identitet?

8. Referenser

Adler, P. S, Kwon, S. (2002) Social Capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*. Vol. 27 (1), ss. 17-40

Agebäck, Å. (2006) *Hur lär man sig om sin svenska identitet i ett interkulturellt möte?* Stockholms Universitet

Bauman, Z. (1990) *Att tänka sociologiskt*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Berry, J. W. (1997) Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*. Vol. 46 (1), ss. 5-68

Bikos, L. H., Çiftçi, A., Güneri, O. Y., Engin-Demir, C., Sümer, Z. H., Danielson, S., DeVries, S., Bilgen, A. W. (2007) A Longitudinal, Naturalistic Inquiry of the Adaption Experiences of the Female Expatriate Spouses Living in Turkey. *Journal of Career Development*. Vol. 34, ss. 28-58.

Bryman, A. (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Eriksson- Zetterquist, U, och Ahrne, G. (2011) Intervjuer. I Ahrne, G., och Svenson, P. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Farh, C. I. C., Bartol, K. M., Shapiro, D. L., Shin, J. (2010) Networking Abroad: A process model of how expatriates form support ties to facilitate adjustment. *Academy of Management Review*. Vol. 35 (3), ss. 434-454

Giddens, A. (2007) *Sociologi*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur

Hedlund, E. (2011) *Utvandrare.nu. Från emigrant till global svensk*. Karlskrona: Printfabriken

Herleman, H. A., Britt, T. W., Hashima, P. Y. (2008) Ibasho and the adjustment, satisfaction, and well-being of expatriate spouses. *International Journal of Intercultural Relations*. Vol. 32, ss: 282-299

House, J. S., (1981) *Work Stress and Social Support*. Reading, MA: Addison- Wesley

House, J. S., Umberson, D., Landis, K. R. (1988) Structures and Processes of Social Support. *Annual Review of Sociology*. Vol. 14, ss: 293-318

- Jönson, H. (2010) *Sociala problem som perspektiv*. Malmö: Liber
- Kuo, W. H., Tsai, Y.M. (1986) Social Networking, Hardiness and Immigrant's Mental Health'. *Journal of Health and Social Behavior*. Vol. 27. (2), ss: 133-149
- Lalander, P. (2011) Observationer och etnografi. I Ahrne, G. Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Lauring, J och Selmer, J (2010) The supportive expatriate spouse: An ethnographic study of spouse involvement in expatriate careers. *International Business Review*. Vol. 19, ss: 59-69
- Lindgren, S. (2004) *Den svenska invandraren- en studie om utlandssvenskar och återvändare*. Linköpings Universitet.
- Liston, K. (2005) Established-outsider relations between males and females in the field of sports in Ireland. *Irish Journal of Sociology*. Vol. 14:1, ss: 66-85
- Liu, X och Shaffer, M. A. (2005) An Investigation of Expatriate Adjustment and Performance: A Social Capital Perspective. *International Journal of Cross Cultural Management*. Vol. 5 (3), ss: 235-254
- Nahapiet, J och Goshal, S. (1998) Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *Academy of Management Review*. Vol. 23 (2), ss: 242-266
- Nationalencyklopedin (2013a) "Utanförskap" (elektronisk) Nationalencyklopedins officiella hemsida<http://www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/sve/utanf%C3%B6rskap?i_h_word=utanf%C3%B6rskap> [hämtad: 2013-05-16]
- Nationalencyklopedin (2013b) "Expatriera" (elektronisk) Nationalencyklopedins officiella hemsida http://www.ne.se/sve/expatriera?i_h_word=expatriat [hämtad: 2013-05-27]
- Ohlsson, B. L. (2003) The established and the outsiders - Aspects of inclusion and exclusion. I Harrysson, L (red). *Social consequences of changing labour market conditions and undeserved personal virtues*. Lunds Universitet: Socialhögskolan
- Osland, J.S. (1995). Working abroad: a hero's adventure. *Training and development*. Vol. 49 (11), ss: 41-51

Selmer, J. (2007) Which is easier, adjusting to a similar or to a dissimilar culture? American business expatriates in Canada and Germany. *International Journal of Cross Cultural Management*. Vol. 7 (2), ss: 185-201

SOM-rapport (2012) ”Svenskar bosatta utomlands” (elektronisk) SOM-institutets officiella hemsida <http://www.som.gu.se/digitalAssets/1373/1373789_svenskar-bosatta-utomlands.pdf> [hämtad: 2013-04-03]

Storti, C. (2007). *The art of crossing cultures*. 2. uppl. Boston, MA: Intercultural Press

Sundbom, E. (2011). *Utlandssvenskar- En diskursanalys av nationell tillhörighet*. Södertörns högskola

SWEA (2013) ”SWEA i korthet” (elektronisk) SWEA:s officiella hemsida <http://www.swea.org/sweaikorthet___1293.aspx> [hämtad: 2013-05-16]

Van Vienen, A. E. M., De Pater, I. E., Kristof-Brown, A. L., Johnson, E. C. (2004) Fitting in: Surface- and deep-level cultural differences and expatriates’ adjustment. *Academy of Management Journal*. Vol. 47 (5), ss: 697-709

Vetenskapsrådet (2002) ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning” (elektronisk) Vetenskapsrådets officiella hemsida <http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf> [hämtad: 2013-05-27]

Wallden, J. (2001) *Swedish-American eller amerikansvensk - en kvalitativ studie om tio utlandssvenska kvinnors identitet och förhållande till Sverige*. Lunds Universitet

Wang, X. (2002) Expatriate Adjustment from a Social Network Perspective: Theoretical Examination and a Conceptual Model. *International Journal of Cross Cultural Management*. Vol. 2 (3), ss: 321-337

Wasserman, S. och Faust, K (1994). *Social Network Analysis: Methods and Applications*. Cambridge, MA: Cambridge University Press

9. Bilaga 1

Intervjuguide

Inled intervjun med att berätta om min uppsats, ge informationsbrev med mina kontaktuppgifter, samt kontaktuppgifter till handledare. Informera intervjupersonerna om etiska aspekter. Fråga om det är okej att spela in intervjun.

Del 1. Bakgrundsfrågor

1. Namn:
2. Ålder:
3. Sysselsättning:
4. Vad är anledningen till att du är bosatt i Japan?
5. Hur lång tid har du bott i Japan?
6. Har du bott i något annat land tidigare?
7. Har du/har du haft tankar på att flytta tillbaka till Sverige?
  - Hur resonerade du kring ditt beslut?
  - Hur har du reflekterat över detta beslut senare?
8. Språk: talar du japanska?
  - Vilken betydelse har dina språkkunskaper, eller brist på språkkunskaper, haft för dig under din boendetid i Japan?

Del 2. Upplevelse av kultur

9. Denna del handlar om dina upplevelser av att vara utlandssvensk i Japan. Om du tänker tillbaka på din tid i Japan och reflekterar över om det finns eller har funnits specifika situationer som har:
  - Gjort att du reflekterat över skillnader i sociala koder (förväntningar, Umgängesregler, beteenden) och värderingar (till exempel ”rätt och fel”)?
  - Varit svåra att förstå?
    - Om du svarat ja- vad är det som varit svårt att förstå situationen?
  - Gjort att du upplevt dig utanför det japanska samhället?
  - Gjort att du känt dig som en del av det japanska samhället?
  - Gjort att du känt dig ”som hemma”?
    - Kan du beskriva varför?
10. Vid ovanstående situationer, kan du minnas tillbaka på hur du:
  - Reagerade?
  - Hur du tänkte kring situationen?
  - Vilka lärdomar situationen/situationerna gav dig om;
    - Dig själv?
    - Det japanska samhället?

- Det svenska samhället?

11. Har ovanstående situationer gjort att du:

- Förändrat ditt beteende (till exempel hur du gör saker, förhåller dig till andra personer)?
- Förändrat dina värderingar (till exempel om omgivningen, samhället, människor runt omkring dig, vad som är "rätt och fel")?

12. Hur har din syn på Sverige/svenskar/svenskhet förändrats sedan du flyttade till Japan?

13. Hur har din syn på Japan/japaner/japanskhet förändrats sedan du flyttade till Japan?

Del 3. Organisationen SWEA

14. Du är medlem i organisationen SWEA. Utifrån den tillhörigheten, kan du berätta om dina upplevelser av att tillhöra en svensk intresseförening:

- Varför är du med i SWEA?
  - är du med i någon annan svensk intresseförening/internationell förening?
- Vilken betydelse har SWEA för dig som utlandssvensk?
- Vad var anledningen till att du gick med i SWEA? (Om du varit bosatt utomlands tidigare, var du med i SWEA även i föregående land?)

Del 4. Övrigt:

15. Finns det något du skulle vilja förtydliga, tillägga eller kommentera vidare?

Tack för din medverkan!

10. Bilaga 2

Informationsbrev om intervjudeltagande i självständigt examensarbete om utlandssvenskar i Japan

Det självständiga examensarbetet är en del av kursen SOPA63 inom socionomprogrammet vid Lunds Universitet.

Ditt deltagande som intervjuperson bygger helt på frivillighet. Du har därför möjlighet att när som helst avbryta ditt deltagande i studien. Din medverkan i studien är konfidentiell och kommer att anonymiseras. Det du säger kommer inte heller hanteras av någon utomstående eller användas till något annat än den berörda studien. Allt material som intervjun genererar kommer att raderas efter studiens slut.

Om du vill får du självklart ta del av examensarbetet när det är klart.

Om du vill ta kontakt med mig efter intervjun när du mig enklast på min epost: elin.gustavsson.127@student.lu.se

Om du vill ta kontakt med min handledare, Lars Harrysson, vid Lunds Universitet när du honom på: lars.harrysson@soch.lu.se

Tack för din medverkan!

Elin Gustavsson